

3 | 2005

Første steg

TIDSSKRIFT FOR FØRSKOLELÆRERE

Barnehagebarn
**gjør det
bedre!**

**FABASKO-
rapporten**

«Juvelen
i kronen»

HMS-arbeid i
Veritas-godkjent
barnehage

Unni Bleken
med ny bok
om ledelse

Frode Hübertz Haaland og
Frode Dale med ny bok
for førstegangsledere

Første steg – et tilbud til DEG som er førskolelærer

Porten til kunnskapssamfunnet

Første steg

Tidsskrift for førskolelærere
Utgitt av Utdanningsforbundet

Ansvarlig redaktør:

Arne Solli
as@utdanningsakademiet.no
tlf 24 14 21 67 | 24 14 20 00,
913 72 699

Abonnementskonsulent:

Aksel Torsnes Mehlum
aksmeh@utdanningsakademiet.no
forstesteg@utdanningsakademiet.no
tlf 24 14 20 32 | 24 14 20 00
faks 22 20 31 17

Grafisk design og illustrasjon:

Karl Rikard Nygaard
karlrn@czi.net

tlf 48 28 68 08

Trykk:

Hegland Trykkeri A/S,
Trøgslø 9, 4400 Flekkefjord

ISSN 1504-1891

Besøksadresse:

Hausmannsgate 17, Oslo

Postadresse:

Første steg,
Utdanningsforbundet,
Postboks 9191 Grønland,
0134 Oslo

Det er barnehagen, det. I dag vet vi takket være forskning at barn er mestere til å lære fra de er nyfødte, og kanskje mens de ennå er i mors liv. Forskning har videre påvist hinsides all rimelig tvil at barnehagen er barnets viktigste læringsarena. Det er egentlig høyst merkelig at mange av våre PISA-opphengete politikere ikke ser ut til å forstå akkurat dette. Hadde de forstått det, ville ikke spørsmålet om full barnehagedekning med god og kompetent bemanning overhodet vært kontroversielt. Hadde de forstått det, hadde kanskje spørsmålet om foreldrebetaling vært kontroversielt, og det at barnehagen skal være en frivillig ordning. Som kjent er en obligatorisk grunnskoleordning fullstendig ukontroversiell her i landet.

Nå vet jeg ikke om noen som går inn for obligatorisk barnehage for alle barn. Heller ikke Bengt-Erik Andersson, som du møter i dette nummeret. Anderssons konklusjon er imidlertid fullstendig utvetydig: Barnehagebarn stiller sterkere i livsløpet, inkludert skoletiden, enn barn som ikke har fått gå i barnehage. Ikke bare det, barna ser ut til å ha fordel av en tidlig barnehagestart, fra rundt seks måneders alder i det som kalles en barnehage av god kvalitet (her åpnes det selvfølgelig for diskusjon om hva det er). Har Andersson rett, er kontantstøtten en bjørnetjeneste overfor de småbarnsfamiliene som velger den. Også de norske forskerne som har interessert seg for temaet er langt på vei, om ikke alltid helt og fullt, enige med professoren ved Lärarhögskolan i Stockholm.

Hvor opptatt vi skal være av PISA-rangeringer er en egen diskusjon (det danske tidsskriftet Folkeskolen antyder at PISA bør tas med en klype salt). Debatten om den "skolske" barnehagen vil jeg heller ikke gå inn i her, kanskje er den et sidespor. Hovedsaken er at den norske barnehagestandarden er bra, at den sikkert kan bli bedre, for eksempel ved at andelen førskolelærere heves slik at minst halvparten av personalet i en barnehage er førskolelærere, og at den må og skal bli et tilbud til alle barn. Hovedsaken er at barn får tilegne seg viktige kunnskaper i barnehagen, og det har de alltid gjort. Derfor, tar vi formuleringer som utdanningssamfunnet, kunnskapssamfunnet og kunnskapsløftet på alvor, er det i barnehagen alle ting begynner. Man må kanskje være politiker for ikke å skjønne det. Som styrer Unni Schjelderup i Trondheim sier i dette nummeret: Det er bra at forskningen nå støtter førskolelærerne i det de alltid har visst.

Arne Solli

Første steg > Innhold nr. 3 | september 2005

- Alt var så mye større før, mener f.v. Ingvil og Ida Marstein, Kristoffer Arnesen og Preben Ringerike.

(Foto: Erik Sundt)

- 4** Bengt-Erik Andersson, professor emeritus ved Lärarhögskolan i Stockholm, ledet verdens eneste langtidsundersøkelse av hvordan barn klarer seg i livet, avhengig av blant annet om de har fått gå i barnehage eller ikke.
- 6** FAmilj, BArnomsorg och SKOlA – FABASKO – er Bengt-Erik Anderssons og Kerstin Stranders 25-årsprosjekt der de fulgte 101 barn født på 1970-tallet opp gjennom skole og yrkesetablering. Ifølge rapporten stiller barnehagebarn med fordel!
- 10** Ellen Hartmann skrev sin artikkel *Mors og barnehagens betydning for barns skolegang, utdanning og utvikling av selvstendighet og autonomi* i Tidsskrift for Norsk Psykologforening i 1992. Den er leseverdig den dag i dag!
- 12** "... juvelen i kronen" Det er barnehagen barneombud Reidar Hjermann uttaler seg om.
- 14** – Barnehagen er et flott tilbud til alle barn, sier Anne Inger Helmen Borge, som sier at forskning på barn under fem år prioriteres lavt her i landet.
- 16** **Reportasje fra Oslo:** Stiller de med fordel? Fire unge besøkte barndommens tomter i Vestjordet barnehage i Oslo.
- 20** **Seksjonsledelsens sider:** En kompetanseplan for barnehagen må innebære flere førskolelærere.
- 22** **Reportasje fra Bergen:** Grønskjeret barnehage er godkjent av Det Norske Veritas.
- 24** **Jus:** Den statlige lønnsgarantiordningen.
- 25** – Full barnehagedekning så raskt som mulig, og avvikling av kontantstøtten, sier Trond Giske.
- 26** **Ytring:** Med Voltaire som støttespiller løfter Einar Juell fram læringsbegrepet i en etisk og relasjonell sammenheng.
- 28** Laila-Brith Josefsen minner om profesjonsidealdebatten. La ikke andre monopolisere debatten for oss, sier hun til førskolelærerne.
- 30** I boken *Førskolelærer og leder – en kompleks og viktig oppgave*, tar Unni Bleken myndighetene fatt for å la dagens barnehager henge ledelsesmessig i løse luften.
- 32** I boken *På randen av ledelse – en veiviser i førstegangsledelse*, tar Frode Hübertz Haaland og Frode Dale blant annet for seg de fallgruvene førskolelærere risikerer å gå i som ledere.
- 34** På kurs hos Utdanningsakademiet – her er en oversikt over hva som kan være særlig aktuelt og interessant for førskolelærere og styreere.
- 35** **Med styrerblikk:** Gledelig med forskningsrapporter som bekrefter det førskolelærerne har visst hele tiden, mener Unni Schjelderup.

Alt usignert stoff står for redaktørens regning.

Bare hjemme ikke bare bra

Barn som får begynne tidlig i barnehagen gjør det bedre på skolen og oppnår større sosial kompetanse enn andre barn, er påstanden Bengt-Erik Andersson mener å kunne dokumentere gjennom verdens eneste langtidsundersøkelse i sitt slag. Den strekker seg over 25 år.

Professor emeritus Bengt-Erik Andersson kommenterer idet han skjenker i kaffe til Første stegs utsendte inne på sitt kontor i H-bygget ved Lärarhögskolan i Stockholm at det at studien kom til å strekke seg over 25 år ikke var planlagt.

Andersson hadde innledet et samarbeid med den amerikanske psykologen og forskeren Urie Bronfenbrenner som på 1970-tallet ville undersøke forskjellige familiestøttesystemer og hva de innebar for foreldre og barn. Dette var en undersøkelse som ikke kunne gjennomføres i USA alene fordi USA ikke har noen nasjonale homogene systemer til støtte for familiene, det være seg barnetrygd, kontantstøtte, barnehager eller annet. Bronfenbrenner tok derfor kontakt med kolleger i Israel, Storbritannia, Vest-Tyskland, sitt hjemland USA, og altså Sverige. Til sist var det bare Sverige og USA som gjennomførte undersøkelsen. De andre landene klarte ikke å finansiere den.

– Vi skulle velge familier med barn i treårsalderen. Barna skulle være ca tre år fordi de skulle rekke å bytte miljø én gang i løpet av femårsperioden – de skulle rekke å bli skolebarn. Bronfenbrenner mente at først når barna kom i et nytt miljø, ville vi kunne se virkningene av det barna hadde erfart før de kom i det nye miljøet.

Skolekompetente åtteåring

Undersøkelsen omfatter barn født i 1975 og 1976. Barna bodde i Stockholm og Göteborg. Som Andersson sier: - Den etablerte sannhet den gang var at barnet har det best hos mor.

– Vi gikk også på den myten, innrømmer han. Alt annet, det være seg barnehager eller dagmammaordninger, var nødløsninger.

– Vi var helt innstilt på at slik var det. Vi

hadde ikke tenkt å gjøre noe ut av at en del av de barna undersøkelsen vår omfattet, befant seg i eksempelvis barnehager, sier Andersson.

Fem år senere var barna blitt rundt åtte år gamle. Da drev Andersson og teamet hans og samlet inn data om åtteåringene hos lærerne deres.

– Da fant vi ved en tilfældighet data som tydet på et positivt samband mellom barnehager og skole, sier han. - Vi ble nysgjerrige, dette måtte vi se nærmere på. Vi bestemte oss for å kartlegge samtlige barns barnehagekarrierer.

Når Andersson snakker om barnehage tilbud/omsorgstilbud, mener han både barnehager, privat organiserte familiebarnehager/daghjem, og private dagmammaer, selv om den sistnevnte kategorien utgjorde bare en liten del av de tilbudene som framkom gjennom undersøkelsen.

En tredel av barna i utvalget hadde begynt i barnehage før de var et år gamle (svenske mødre hadde seks måneders omsorgspermisjon den gangen). En gruppe barn hadde begynt i barnehagen mellom et og to års alder, en tredje gruppe hadde begynt etter fylte to år, og en fjerde gruppe hadde vært hjemmeværende. Det forskerne fant var at de barna som hadde begynt tidligst i barnehagen lot til å gjøre det bedre på skolen enn de andre barna.

– Da jeg første gang publiserte disse funnene i avisen Dagens Nyheter, vakte det stor oppmerksomhet, sier Andersson med et smil.

– Alle ekspertene, alle psykologene, psykiaterne og så videre, reise seg som én mann. Dette måtte være feil!

Det funnene ikke sa noe om, var forskjeller med hensyn til barnas sosiale kompetanse - dét skulle komme senere.

– På grunn av all kritikken, på grunn av den tilsynelatende massive enigheten om at barn ikke hadde godt av å skilles fra mor, begynte jeg å lese forskning, sier Andersson.

– All den forskningen jeg leste hevdet at det å skille barnet fra moren var skadelig, men jeg fant ingenting som beviste det.

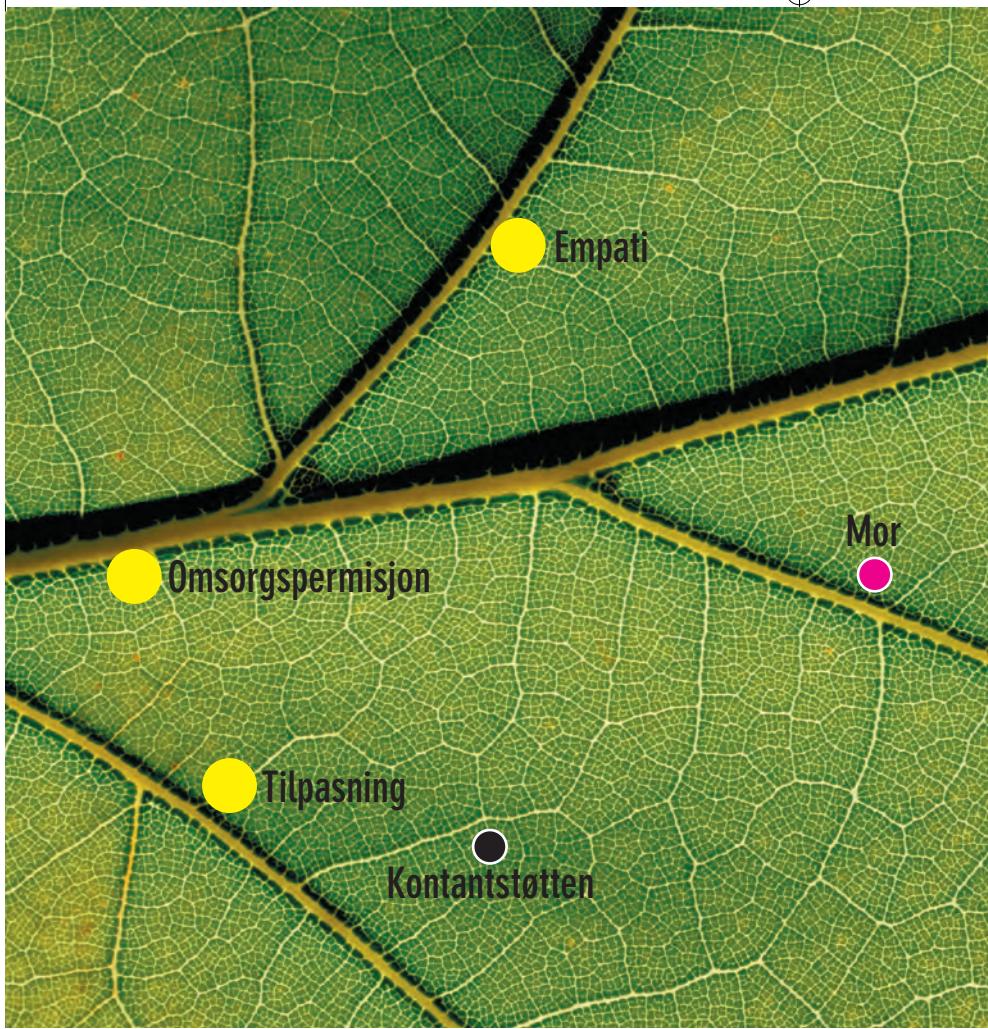
– En amerikansk forsker, Jay Belsky, hadde med noen års mellomrom gjennomgått all tilgjengelig forskning. Hver gang fant han at resultatene ikke svarte til forventningene, og forventningene var at barneomsorgstilbud kunne være skadelige for små barn. Han fant ingenting som bekreftet slike påstander. Men til slutt kom han, etter å ha funnet ny forskning, til det resultat at det kunne være skadelig for barnet å begynne tidlig i et omsorgstilbud dersom det dreide seg om omsorgstilbud av lav kvalitet, sier Andersson. - Men hvem vil godta et tilbud av lav kvalitet for sitt barn?

«Sleeping effects»

Med analysen av åtteåringene var undersøkelsen egentlig avsluttet. Andersson kunne imidlertid ikke fri seg fra tanken på de kritikerne som sa at i tenårene ville de barna som hadde gått i barnehagen få problemer. Han formulerte spørsmålene på nytt og gjennomførte en ny studie. I en ny analyse fikk Andersson og hans team virkningene av forskjellige faktorer til å framstå mer tydelig.

– Da barna hadde gått i skolen i seks år, var det ikke lenger mulig å spore noen signifikant forskjell med hensyn til skoletilpasning mellom barn med barnehagebakgrunn og andre barn. Fortsatt fant vi imidlertid store forskjeller med hensyn til skoleprestasjoner, og i tillegg fant vi denne gangen en kraftig forskjell når det gjaldt sosial kompetanse! Det dreier seg om såkalte *sleeping effects* – et begrep som innebærer at det tar tid før virkningene blir synlige, sier Andersson, som understreker at det derfor er viktig at det får gå lang nok tid når vi vil måle virkningen at en påvirkningsfaktor. Det kan være nødvendig å la det gå flere år dersom vi vil oppnå et pålitelig resultat.

Det ble en ny artikkel i Dagens Nyheter og enda mer oppmerksomhet.

Bengt-Erik Andersson har sammen med forskerkollega Kerstin Strander skrevet forskningsrapporten *Framtiden blev vår. 101*

sjuttitalister följda under sina 25 första år, publicert av Lärarhögskolan i Stockholm.

Finn rapporten på nettet:

<http://www.lhs.se/iol/publikationer/>

(Foto: Pressens Bild/All Over Press Norway)

gen Sverige hadde den gang. Ordningen ble avskaffet etter et og et halvt år da sosialdemokratene kom til makten igjen. Nå er kontantstøttediskusjonen flammert opp på nytt. Andersson har selv forholdsvis nylig vært i debatt med Alf Svensson, lederen for de svenske kristeligdemokratene, Svensson skjønner ikke at barnehagen kan være et godt sted å være for ettåringer, sier Andersson.

Han avviser tanken på å innføre kontantstøtten på nytt: - Dette med kontantstøtte høres så bra ut, men det som i virkeligheten skjer, er at et altfor stort ansvar legges på foreldrene. Foreldrene mangler ofte kunnskaper om hva som kan være best for barna i enhver sammenheng.

Har det arbeidet Andersson og hans kolleger har nedlagt fått noen betydning for den svenske barnehagen? Han tror nok det har bidratt til en større allmenn og offentlig aksept av barnehagen.

- Ennå på 1980-tallet manglet det mye på at barnehagen var egentlig akseptert som et gode for barn og foreldre, sier han, og min-

nes: - En gang ble jeg tilkalt av en kvinnegruppe i Värmland som trengte inspirasjon! De følte seg baktalt lokalt fordi de hadde barna sine i barnehagen!

Like til det siste er han blitt brukt som fagperson. Blant annet var han med i gruppen som skrev læreplanen for den svenske barnehagen. Ifølge ordboken be-

tyr emeritus «uttjent», «avgått», men det er ikke mye som minner om «uttjent» med den professor Andersson som tar imot Første steg. Litt mer bevegelsesfrihet innebærer muligens hedersbetegnelsen likevel – idet vi sier takk for oss er det like før han stryker av sted til hytta på den svenske vestkysten, i Onsala tre mil sør for Göteborg.

Nå dukket spørsmålet opp: Hvorfor ikke forlenge undersøkelsen ved å følge barna gjennom grunnskolens ungdomstrinn? På ungdomstrinnet har elevene ofte flere lærere, kanskje en i hvert fag, så derfor bestemte forskerne seg for å nøye seg med å avlese karakterene.

I tillegg tok de for seg en rekke bakgrunnsvariabler som kunne ha betydning for barnas utvikling. En viktig faktor viste seg å være når barnet begynte i barnehagen.

Det ukjente kvalitetsbegrepet

- Den gangen, på 1970-tallet, var «kvalitet i barnehagen» et ukjent begrep, sier Andersson. - Det alle var opptatt av var betydningen av fellesskapet mor og barn, og skadene ved å skille barnet fra mor. Siden er vi blitt mer og mer oppmerksomme på at det er kvalitetsspørsmålet som er viktig. Gunilla Dahlberg og Mona Andersson, begge her ved Lärarhögskolan, har begge arbeidet med kvalitetsspørsmålet. Spørsmålet er så: Hva mener vi med kvalitet?

Andersson bruker dette eksemplet: En mann skal spandere en pels på sin kone. I butikken finner de en pels til 50 000 kroner. Ved siden av henger en som ser praktisk talt lik ut og som koster bare 5000 kroner.

Mannen spør ekspeditøren om hva som er forskjellen mellom de to og får til svar at «det er kvaliteten». Det er utvelgelsen av skinnene, det er håndverket.

- Det er snakk om *underarbeidet*, sier han.

- Personalet i barnehagen vet hvilket arbeid de utfører. En annen, for eksempel en politiker, vil kanskje nøye seg med å snakke om antallet barn i barnegruppen.

Han er glad for at etter som årene har gått, er påstanden «barnehagen er bra» blitt mer og mer en udiskutabel sannhet.

Det som senere skjedde var at Andersson fikk en henvendelse fra et privat fond som ville ha gjennomført en undersøkelse av sosial sårbarhet. Fokus skulle være på skolen, med den utgangshypotese at skolen fungerte dårlig på grunn av for mange elever i klassene. I den forbindelse valgte han å utvide undersøkelsen til å omfatte barna fra sin egen undersøkelse, barn som nå var blitt 25 år gamle.

Kontantstøttedebatten

Sverige har også hatt en kontantstøtteordning, forteller Andersson, det var på begynnelsen av 1990-tallet under den borgerlige regjering-

Det verdensunike FABASKO-prosjektet

En undersøkelse blant 16-åringene viser at 70 prosent av dem som begynte i barnehagen før ett års alder utviklet seg svært positivt med hensyn til skoletilpasning, karakterer og sosial kompetanse. Bare 38 prosent av dem som var hjemme som småbarn oppnådde en tilsvarende positiv utvikling.

Det svenske FABASKO-prosjektet – FAmilj, BArnomsorg och SKOl – er med en varighet av 25 år enestående i verden. Det er en forlengelse av FAST-prosjektet (FAmiljeSTöd och utveckling). Prosjektleder for begge har vært professor, nå professor emeritus, Bengt-Erik Andersson ved Lärarhögskolan i Stockholm. Rapport nr. 2 fra FABASKO-prosjektet, Fremtiden blev vår – 101 sjuttiofem år följda under sina 25 första levnadsår (av Bengt-Erik Andersson og Kerstin Strander), ble publisert i 2002.

Internasjonalt ble initiativet til FAST-prosjektet tatt av professor Urie Bronfenbrenner ved Cornell-universitetet i New York, USA, på midten av 1970-tallet. Det svenske delprosjektet ble ledet av Bengt-Erik Andersson. Bare den svenske delen av prosjektet kom til å bli utviklet til det omfanget det til slutt fikk.

Formålet med FABASKO-prosjektet var å studere hvordan livet i familien mens barna er små, sammen med barnas liv i eventuell barneomsorg og senere i skolen, bidrar til å forme de unge voksne individene, særskilt med tanke på sosial sårbarhet. Formålet med undersøkelsen var med andre ord ikke primært å kartlegge om barnehagebarn gjør det bedre på skolen enn andre barn. De resultatene som framkom i forbindelse med den problemstillingen var ett sett resultater blant flere, selv om det er disse resultatene vi interesserer oss for her.

13 problemstillinger

Andersson og hans forskerkolleger formulerte følgende 13 problemstillinger:

- Hvordan påvirker det barnets utvikling fram mot voksen alder å vokse opp med en eller to foreldre i familien?

- Hvordan påvirker det barnets utvikling fram mot voksen alder å ha god kontakt med den av foreldrene barnet ikke bor sammen med?
- Hva betyr foreldrenes lønnsarbeid for barnets utvikling?
- Hva betyr tilgangen til forskjellige former for familiestøtte for barnets utvikling? (Barnehage er en form for familiestøtte, kontantstøtte er en annen.)
- Hvordan har det gått for de personene som begynte tidlig i et barneomsorgstilbud når de når voksen alder?
- Er de i arbeid?
- Er de integrert i samfunnet eller er de blitt rammet av samfunnets sårbarhetsmekanismer?
- Hvordan går det senere i livet for de barna som følte seg mislykkede i skolen?
- Er sårbarhet særlig vanlig i denne gruppen?
- Kommer de seg når de får forlate skolen og begynne i arbeid?
- Kan skoleproblemene i denne gruppen forklares med psykiske vansker?
- Hvordan klarer denne gruppen å tilpasse seg samfunnslivet?
- Kan framgang senere i livet motvirke den følelsen av mislykkethet som disse barna bærer med seg fra skoletiden?

Tidlig i barnehagen – vellykkede i skolen

Det at barnet får begynne tidlig i barnehagen betyr mye for barnets vellykkede skolekarriere senere. Andre forhold spiller også inn, ikke minst det at barnet hører hjemme i en økonomisk og kulturelt velberget familie. Det at barnet har en god sosioøkonomisk tilhørighet styrker mulighetene for en vellykket skolegang, men en tidlig barnehagestart er trolig like viktig.

Rapporten inneholder i alt 40 tabeller og vi gjengir her kun noen få av dem. Tabellene i denne artikkelen er imidlertid nummerert slik de er i rapporten for å gjøre det enklere for lesere som vil studere originalen nærmere på nettet.

Tabell 2. Fordelingen av de fem utviklingsklyngene på de to kjønnene. Prosent

KJØNN	Klynge					Totalt
	1	2	3	4	5	
Gutter	11,9	28,6	11,9	21,4	26,2	100
Jenter	30,2	26,4	17,0	13,2	13,2	100

Ifølge rapporten bekrefter resultatet i tabell 2 et velkjent faktum: Jenter blir i alminnelighet mer positivt bedømt enn gutter i skolen.

Tabell 3. Fordelingen av de fem utviklingsklyngene innen ulike familietyper. Prosent

FAMILIETYP	Klynge					Totalt
	1	2	3	4	5	
To foreldre	24,6	23,1	15,4	15,4	21,5	100
En forelder	16,7	36,7	13,3	20,0	13,3	100

De barna som i tidlig alder hadde to foreldre i hjemmet, viser oftere enn de med en forelder den mest positive utviklingen. Samtidig er det også barn med to foreldre som sterkest viser en negativ utvikling (klynge 5).

Undersøkelsen tar for seg 128 storbyfamilier, halvparten i Stockholm, halvparten i Göteborg. Familiene i Stockholm hører hjemme i fire boligområder, to definert som midtressursområder, to som lavressursområder, og tilsvarende i Göteborg. Med «ressurs» menes den tilgangen familiene har til utdanning, arbeid, inntekt, helse, og så videre.

De fem klyngene

Forskerne tok for seg en rekke bakgrunnsvariabler som kunne ha betydning for barnas utvikling. Disse variablene sa imidlertid ikke nødvendigvis noe om hvilke barn som utviklet seg i hvilken retning. Forskerne gjennomførte derfor en såkalt cluster- eller klyngeundersøkelse. En datamaskin ble matet med alle variablene. Samsvarte variablene for to barn, havnet de i samme klynge. Samsvarte variablene ikke, havnet de i hver sin. De ble fem klynger i alt, med klynge 1 som den mest suksessrike og klynge 5 som den minst. Forskjellene mellom klyngene oppstår som følge av forskjeller i bakgrunnsvariabler. En klynge er en gruppe individer som deler visse kjennetegn.

Klynge 1 omfatter drøyt 20 prosent av alle barna. Barna i klynge 1 gjennomførte skolen med stor suksess.

Klynge 2 omfatter drøyt 25 prosent av barna. Barna i klynge 2 gjennomførte også skolen med bedre enn gjennomsnittlige resultater, men med middels sosial kompetanse.

Klynge 3 utgjør 15 prosent av barna. De har skoleprestasjoner litt under gjennomsnittet, viser skoletilpasningsevne omtrent som gjennomsnittet, men har sosial kompetanse over middels.

Klynge 4 inneholder 17 prosent av barna. De begynte skolen med prestasjonsnivå og tilpasningsevne litt under middels, og de utviklet seg negativt gjennom skoleårene.

Klynge 5 omfatter 19 prosent av barna. De befinner seg klart under middels på alle områder ved skolestart. De hever seg noe i løpet av skolegangen, men de befinner seg hele tiden på et klart under middels nivå.

Barna i klynge 1 og 2 utviklet seg positivt på alle områder gjennom skoleårene. Barna i klynge 3 befinner seg på et middelnivå hele veien, men med en svak tendens til dårligere skoleprestasjoner etter hvert som tiden går. Barna i klynge 4 og 5 viser gjennomgående en negativ utviklingstendens.

70 prosent!

I en artikkel i den svenske avisen Dagens Nyheter 8. april i år skriver Andersson (vår oversettelse):

Vi ser at 70 prosent av de barna som begynte i barneomsorg før de fylte et år, viser en svært positiv utvikling (som skolebarn). Tilsvarende for barn som var hjemme er 38 prosent.

15 prosent av de som begynte tidlig i barneomsorg viser en negativ utvikling, mot 52 prosent av barna som var hjemme. De barna som begynte i barneomsorg etter fylte to år ligner utviklingsmessig mer på barna som var hjemme enn på de barna som begynte tidlig i barneomsorg.

Når Andersson skriver «barneomsorg», mener han ikke bare kommunale eller private barnehager, men også såkalte familiebarnehager, selv om den sistnevnte kategorien utgjør kun en liten del av den omsorgen som barna i undersøkelsen har tilbud om. Flertallet av de barna som benytter et tilbud, går i barnehage («dagis»).

Tabell 4. Fordelingen av de fem utviklingsklyngene innen ulike utdanningsnivåer. Prosent

	Klynge					
MORS UTDANNING	1	2	3	4	5	Totalt
9 år	10,6	21,2	14,9	25,5	27,7	100
10 år	14,3	38,1	23,8	4,6	19,1	100
11 år	33,3	41,7	0,0	16,7	8,3	100
12 år	60,0	20,0	13,3	6,7	0,0	100

Når mor har en 12-årig grunnsopplæring går det gjerne bra, ofte svært bra, for barnet. Ingen barn av mødre med 12-årig grunnsopplæring havner i den dårligste gruppen (klynge 5).

Tabell 5. Fordelingen av dem fem utviklingsklyngene innen ulike sosioøkonomiske grupper. Prosent

	Klynge					
SOSIOØKONOMISK GRUPPE	1	2	3	4	5	Totalt
Ufaglært arbeider	0,0	33,3	14,8	25,9	25,9	100
Faglært arbeider	7,1	21,4	14,3	21,4	35,7	100
Funksjonær	34,8	26,1	8,7	17,4	13,0	100
Høyere funksjonær	38,7	25,8	19,4	6,5	9,7	100

Barn av funksjonærer har, kanskje ikke uventet, en klar tendens til å gjøre det bra på skolen. Med «funksjonær» menes her en privat eller offentlig ansatt, som oftest med høyskole- eller universitetsutdanning og som oftest med inntekt høyere enn industriarbeidernivå. Vi kunne kanskje like gjerne brukt begrepene «arbeiderklasse» og «middelklasse», men det gjøres altså ikke i rapporten.

Tabell 6. Fordelingen av de fem utviklingsklyngene for barn med forskjellige tidspunkter for påbegynt barneomsorg. Prosent

	Klynge					
ALDER VED BARNEOMSORGSTART	1	2	3	4	5	Totalt
Under et år	44,1	26,5	14,7	11,8	2,9	100
Mellom et og to år	25,0	20,0	5,0	30,0	20,0	100
Etter fylte to år	0,0	30,0	30,0	15,0	25,0	100
Hjemmeværende	4,8	33,3	9,5	14,3	38,1	100

Andersson kommenterer selv i rapporten at han finner resultatene i tabell 6 «synnerligen intressante». De barna som begynte tidlig i barnehagen, før de fylte et år, viser en langt sterkere vellykkethetsutvikling i skolen enn noen av de øvrige barna. Godt over halvparten av de hjemmeværende barna havner i de minst begunstigede klyngene.

>>> En snøball av et prosjekt

Det begynte med en undersøkelse av åtteåringer. Det fortsatte med stadig nye undersøkelser av de samme barna da de var blitt 13, så 16, og endelig 25 år gamle.

Slik kommenterer Bengt-Erik Andersson funnene i artikkelen i Dagens Nyheter 8. april i år (vår oversettelse):

Våre første resultater, som baserte seg på lærernes bedømminger av barna da de var åtte år gamle, forbløffet de fleste, til og med oss forskere. Det viste seg nemlig at de barna som begynte i barneomsorg før et års alder klarte seg kunnskapsmessig bedre på skolen enn andre barn, og dessuten klarte de betydelig bedre enn de andre barna å tilpasse seg skolen.

«Dette var det stikk motsatte av hva alle forkjempere for at barna bør få omsorgen hjemme hadde hevdet,» sier han videre i artikkelen. «Resultatene stod også i motstrid til forskning som viser at det ikke finnes noen forskjeller mellom barn som begynner i barneomsorgstilbud ved forskjellige aldre eller som er hjemme.»

Enda tydeligere hos 13-åringene

Som han forteller i intervjuet foran i dette bladet, ble funnene møtt med protester, og påstander om at problemene ville komme når barna ble tenåringer. Dette fikk Andersson og hans kolleger til å følge barna til de ble 13:

«Vi fant at de forskjellene vi hadde avdekket hos åtteåringene bare var blitt enda tydeligere hos 13-åringene. Dette gjaldt skoleprestasjonene. Når det gjaldt tilpasningen til skolen var det ikke lenger noen forskjeller mellom gruppene, noe som kanskje ikke er så merkelig etter seks år i skolen.»

«Derimot,» fortsetter han i Dagens Nyheter-artikkelen, «fant vi noen nye forskjeller som vi ikke hadde avdekket ved den forrige målingen. Det viste seg nemlig at de som hadde begynt tidlig i barneomsorgen hadde tilegnet seg en bedre sosial kompetanse enn de øvrige barna.»

Professor Bengt-Erik Andersson innrømmer at han ble forbauset da forskningen avdekket at barn som begynte i barneomsorg før de ble et år gamle, klarte seg bedre på skolen enn andre barn. (Copyright: Pressens Bild/All Over Press Norway)

Vellykkede 25-åringer

Forskerne gikk videre med de samme barna til de fylte først 16 og senere 25 år. I undersøkelsen ved fylte 16 år framkommer de svært positive resultatene vi alt har redegjort for ovenfor. Hva så med 25-åringene? Av rapporten framgår det at de som hadde begynt tidlig i barneomsorg hadde klart seg minst like bra som de øvrige.

Og dette sier Andersson i artikkelen i Dagens Nyheter: «Unge personer som hadde utviklet seg positivt (det vil si gjort det godt på skolen, vår anm.) fram til fylte 16 år, og som altså i stor grad hadde begynt tidlig i barneomsorgen, valgte studier ved universitet eller høyskole i 65 prosent av tilfellene. Ungdom med en negativ utvikling valgte studier i bare 7 prosent av tilfellene.» Ungdom som ikke hadde opplevd skolen så positivt, valgte i langt større utstrekning lønnsarbeid.

Tar vi samtidig utgangspunkt i barnas sosioøkonomiske nivå (tabell 5, se side 7), vi-

ser det seg at 74 prosent av barna i klynge 1 og 2 velger studier ved universitet og høyskole mot høyst 33 prosent av barna i klynge 3, 4 og 5 til sammen. Det er i og for seg gammel kunnskap at unge fra lavere sosialgrupper velger bort høyere utdanning. I rapporten sies det at det at mønstret er så konstant, leder til mange spørsmål. Ett svar kan kanskje være at barnehageplasser til alle barn vil kunne føre til sosial nivellering når det gjelder søknad til studier på et senere tidspunkt?

Du finner Rapport nr. 2 fra FABASKO-prosjektet, *Fremtiden blev vår – 101 sjuttitalister följda under sina första 25 levnadsår*, i pdf-format på <http://www.lhs.se/jol/publikationer/>

SOK-tilbud til styrere

Senter for organisasjon og kompetanse arrangerer et heldagsseminar og tre såkalte frokostseminarer for styrere, barnehageledere og andre interesserte denne høsten.

Fellesnevneren for alle fire seminarer er framtidsrettet ledelse. Senter for organisasjon og kompetanse (SOK) er lik **Tellef Raustøl (bildet)**, som noen lesere sikkert vil huske fra artikler i Første steg nr. 1/2004. SOK utfører konsulentoppdrag innen blant annet barnehagesektoren for kommunene.

Heldagsseminaret arrangeres i Sirdal i Vest-Agder mandag 10. oktober kl. 10.00 – 15.00. Stedet er kommunestyresalen i kommunesentret Tonstad. Temaene er «Framtidsrettet ledelse – hvorfor og hvordan?», «Organisering av kommunene – konsekvenser for styrerne?», og «Praksisfellesskap – en ny arbeidsform for kommunalt ansatte som deler kunnskap og lidenskap for en felles oppgave.»

De tre frokostseminarene arrangeres i Kommunenes hus, Haakon VII's gate 9 i Oslo. Det blir frokost kl. 08.15 og faglig program kl. 09.00 – 10.30.

1. september er temaet «Følelser, relasjoner og ledelse», ved seniorrådgiver Per Jarle Bekken ved Høgskolen i Oslo.

18. oktober er temaet «Scenarier er et nyttig verktøy for å planlegge og utvikle fremtidens barnehage tilbud» ved William Fagerheim, rådgiver i Mind the Gap AS.

8. november handler det om «Arbeidsplassen som læringsarena – lederutfordringer» ved Tellef Raustøl.

Interesserte bør ta kontakt med Tellef Raustøl umiddelbart med en e-post til tellef@raustol.no for påmelding, orientering om kursavgifter, m.m.

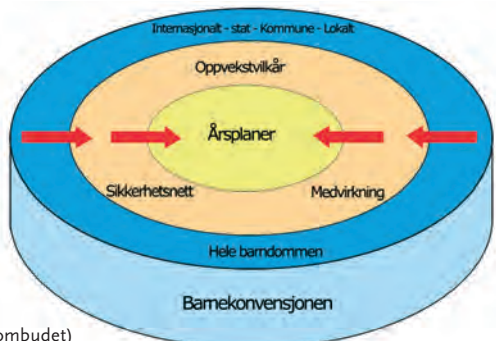
Barnekonvensjonen omslutter alt

Alle barns livsvilkår og oppvekstmiljø bør og skal være fundamentert i FNs barnekonvensjon, mener Barneombudet.

Barnekonvensjonen er det eksplisitte menneskerettighetsdokumentet for alle barn og den må prege vår praksis, lovgivning og holdninger overfor alle under 18 år, uttaler Barneombudet.

Barneombudet har konstruert en figur som viser den faglige rammen Barneombudet har definert seg inn i. Den ytterste sirkelen i Barneombudets univers er hele barndommen, eller totaliteten av den verden som preger barn og unge. Vi snakker her om alt fra internasjonale forhold via statlig politikk, kommunale prioriteringer og ned til den enkelte familie.

Innenfor dette store feltet har Barneombudet trukket ut tre sentrale begreper som satsingsområder: Sikkerhetsnett, medvirkning og oppvekstvilkår. Med sikkerhetsnett menes alle de tiltak samfunnet har etablert for å fange opp utsatte barn og unge gjennom for eksempel barnevernet. Begrepet oppvekstvilkår omfatter barnehage, skole, helse og kultur. Medvirkning angir vår evne til å lytte og handle ut fra barns erfaringer og kompetanse. Disse tre satsingsområdene vil Barneombudet konkretisere i årlige virksomhetsplaner.

(Kilde: Barneombudet)

Barn-Nett

- En enklere hverdag

- Mer tid til det som er viktig

- Gode rutiner for Helse, Miljø og Sikkerhet

styrerassistenten

Et administrasjonsprogram for styrere i barnehager

Barn-Nett as
6893 Vik i Sogn
Tlf: 57 69 50 61
Fax: 57 69 57 90
hilde@barn-nett.com

www.barn-nett.no

Den gode mor og den gode barnehage skaper trygge og flinke barn

Barn som er så heldige å ha en mor av det rette slaget samtidig som de har plass i en god barnehage, gjør det gjerne bedre senere i livet enn mindre heldige barn, framgår det av Ellen Hartmanns nå 13 år gamle artikkel i Tidsskrift for Norsk Psykologforening.

Professor Ellen Hartmanns artikkel *Mors og barnehagens betydning for barns skolegang, utdanning og utvikling av selvstendighet og autonomi* i Tidsskrift for Norsk Psykologforening 1992, 29, ss. 716 - 730, fortjener å leses den dag i dag. Hartmann var og er professor ved Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo.

Artikkelen i Tidsskrift for Norsk Psykologforening (heretter TNP) etterfulgte artikkelen *Effects of day care and maternal teaching on child educability* i Scandinavian Journal of Psychology 1991, 32, ss. 325 - 335 (heretter SJP). Budskapet i begge artikler er forenklet og spissformulert dette: Barn som har mødre som er flinke til å lære bort til sine barn, og som får gå i gode barnehager, vil gjøre det bedre på skolen enn andre barn.

En del av det Hartmann formidler i disse artiklene vil i dag være nærmest alminnelig sunn fornuft sett med førskolelærerøyne, men ikke nødvendigvis så i samfunnsmessig sammenheng – hadde det vært dét, hadde vi ikke hatt kontantstøtteordningen som skal stimulere mor til å holde seg hjemme med barnet og ikke bruke offentlige barneomsorgstilbud som barnehager.

Barnehagen ble lenge sett på som først og fremst et korrigerings tiltak. Barnehagen var egnet til å «berike barns utvikling og kompensere for eventuelle negative påvirkninger i deres øvrige miljø (...). Risikobarn som hadde gjennomgått førskoleopplegg md stor vekt på intellektuell trening ..., skåret ved skolestart høyere på intelligens og andre skoleferdighetstester enn risikobarn i kontrollgrupper uten slik erfaring (TNP)». Og: «High quality day care settings have also shown to compensate for poor family environment (SJP).» Sitatene viser altså til risikobarn, og fordelene

ifølge de amerikanske forskerne Hartmann refererer til er åpenbare: Risikobarna som har fått gå i barnehage, havner sjeldnere i spesialinstitusjoner, havner sjeldnere i fengsel (!), blir sjeldnere arbeidsløse, og blir sjeldnere foreldre som tenåringer. Samtidig fikk disse resultatene noen forskere til å mene at de positive erfaringene fra førskoleprogrammer for risikobarn ikke automatisk kunne overføres til vanlige barn i vanlige barnehager.

Anderssons forskning

Og kanskje er det ikke rare forskjellen mellom skoleprestasjonene til «vanlige barn» med og uten barnehagebakgrunn? Flere forskere mente å ha grunnlag for å hevde det etter langtidsstudier av effekten av «alminnelige barnehager.» Og hva er «alminnelige barnehager»? For så skriver Hartmann: «De siste årene er det imidlertid kommet en del undersøkelser som viser at barnehager som tilfredsstiller høye krav til kvalitet (red.s ut-

heving), har en klar positiv innflytelse både for barns sosiale utvikling og for deres skoleferdigheter.» Det er Bengt-Erik Anderssons forskning Hartmann her viser til (se artikler foran i dette bladet). Hartmann fortsetter: «Anderssons ... undersøkelse fra Sverige viste i tillegg at den positive virkning var større, jo tidligere barnet hadde begynt i barnehage (før ett-års alderen). En fersk undersøkelse fra Danmark ... viser også positiv sammenheng mellom vanlig barnehageerfaring og utdanningsnivå i voksen alder.»

«Sentrert» og «desentrert»

Mors atferd og ferdigheter vektlegges sterkt i Hartmanns artikler. Viktige begreper er «sentrert» og «desentrert». Sentrerte mødre er preget av en negativ og autoritær oppdrager- og formidlingsstil, de er kommanderende, refsende og «kalde». Sentrerte barn er lite kreative, uselvstendige, hemmede, initiativløse og passive.

Desentrerte mødre er preget av en positiv og autoritativ stil, de forklarer, demonstrerer, er tålmodige, de oppmuntrer, stimulerer, er «varme». Desentrerte barn er kreative, selvstendige, initiativrike og aktive.

Med henvisning til egne undersøkelser skriver Hartmann i TNP: «Barnehagebarna med desentrerte mødre var den gruppen blant ungdommene med høyest gjennomsnittskåre på autonomi, mens hjemmebarna med sentrerte mødre hadde lavest skåre. ... Mellom barnehagebarna med sentrerte mødre og hjemmebarna med desentrerte mødre var forskjellen ikke signifikant.»

Barnehagebarna med desentrerte mødre hadde gode karakterer ved fullført grunnskole og fortsatte stort sett i utdanning til de ble 20. De la planer for framtiden og hadde tillit til egne evner og egen innsats. For ungdommene med sentrerte mødre og ingen barnehageerfaring var bildet «helt motsatt», skriver Hartmann. De endte opp med forholdsvis dårlige karakterer, tok ikke videre utdanning/opplæring, og hadde få og vage planer med tanke på framtiden. Mellom disse ytterpunktene finner vi ungdommene med desentrerte mødre og ingen barnehageerfaring og ungdommene med sentrerte mødre, men med barnehageerfaring.

Hartmann liksom Andersson påpeker betydningen av sosioøkonomisk tilhørighet. Dette er en faktor som veier tungt. Ungdommer fra øvre middelklasse og unge med høyutdannede mødre tok mer utdanning og viste større evne til selvstendighet enn unge fra lavinntektsfamilier og familier med lavt utdanningsnivå.

«Løpende hester»

I undersøkelsene inngikk i tillegg til spørreskjemaer og intervjuer blant annet et spill kalt *Running Horses* («Løpende hester»). *Running Horses*, forklares det i TNP, er et metodisk design utarbeidet for å studere voksnes evne til å formidle kunnskaper og erfaringer til barn i seks-/sjuårsalderen og disse barnas evne til å ta imot og bruke veiledning og ny informasjon. Spillet ligner på Ludo. Hver spiller har to hester. Kast av fire terninger avgjør hvor langt spilleren kan flytte per trekk. Spilleren kan hele tiden velge hvilken hest han/hun vil flytte, ut fra hva som gir mest framgang i spillet. Spillet dreier seg med andre ord om både flaks og dyktighet. Spillet er ifølge Hartmann godt egnet til studier av formidlings- og tilegnelsesprosesser som er relevante for voksnes opplæring av barn i seks-/sjuårsalderen.

Barna ble testet mens de lærte *Running Horses*-spillet av en forsøksleder. Mødrene ble testet mens de lærte bort det samme spillet til et barn på samme alder som deres eget. Mor og barn ble altså undersøkt i forskjellige situasjoner. Resultatene for mor og barn er derfor uavhengige av hverandre. I en tidligere kontrollundersøkelse er det vist at mors måte å instruere barn på i denne situasjonen ikke varierer i forhold til om hun spiller med sitt eget barn eller et annet barn, redegjør Hartmann.

Spillet avslører om den voksne evner å forklare for og veilede barnet idet hun veksler med å la det handle på eget initiativ. Barnet blir stimulert til selvstendighet og til å forstå situasjoner og egen atferd ut fra forskjellige perspektiver. Barnet lærer at det er viktig å planlegge og å foreta valg, mens moren støtter og roser barnet og gir det fornuftige tilbakemeldinger når det er usikkert.

Hva med far?

Hartmann snakker først og fremst om mor, om barnehager, og en gang i blant om foreldre. Selv om begynnelsen av 1990-tallet ikke burde oppleves som så lenge siden for dagens lesere, glimrer far ved sitt fravær i artiklene i TNP og SJP. Hartmann skriver: «Det er selv sagt mange forhold utenom de som er beskrevet

Ellen Hartmann er professor ved Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo.
(Foto: Halvard Alvik, Scanpix)

vet i denne undersøkelsen, som har betydning for hvordan barn utvikler seg bl.a. arv, intelligens, *fars* (red.s utheving), søskens og venners påvirkning. Det synes likevel rimelig å tolke resultatene dit hen at kvaliteten i mødres opplæring av barn har avgjørende betydning for barns kognitive og sosiale utvikling. (TNP)»

Videre: «Det inngikk ingen direkte observasjon av samspill mellom førskolelærer og barnehagebarn i denne undersøkelsen. Det er likevel rimelig å anta at førskolelærere, i likhet med den desentrerte mor, ofte får barn engasjert i dialoger og samspill preget av høy formidlingskvalitet. Barnehagens pedagogikk har antakelig også mange fellestrekk med skolens pedagogikk,» skriver Hartmann i TNP, «selv om det selv sagt også er klare forskjeller mellom de to institusjoner. Der er derfor grunn til å anta at barnehagebarn så vel som barn av desentrerte mødre, er bedre forberedt til å møte skolen enn barn av sentrerte mødre og barn som aldri har fått institusjonalisert opplæring.»

Flere skilsmisser!

Et uventet funn var at familier med barnehagebarn hadde en høyere skilsmisseprosent enn familier med hjemmebarn. «Uansett årsak, kan den høye skilsmisseprosenten i barnehagegruppen neppe forklare at barnehagebarna fungerte bedre enn hjemmebarna...» skriver Hartmann. «De fleste barn opplever separasjon og skilsmisse som en belastet tid, og mange fungerer følelsesmessig og intellektuelt dårligere i tiden rundt skilsmissen Samlet sett synes det derfor lite sannsynlig at skjevt utvalg kan forklare barnehagegruppens gode resultat.»

«Et uventet funn var at familier med barnehagebarn hadde en høyere skilsmisseprosent enn familier med hjemmebarn.»

- Barnehagen er selve juvelen i kronen i etterkrigstidens barne- og familiepolitikk

... mens kontantstøtten har enorme skadevirkninger, især for utsatte barn, sier barneombud Reidar Hjermann, som ikke nøler med å slå fast at barnehagen er en fantastisk mulighet for barna og barns utvikling.

Barneombud Reidar Hjermann sier nei til kontantstøtte og ja til full barnehagedekning, slik at tilbudet om barnehageplass kan bli et reelt frivillig tilbud. (Copyright: Barneombudet)

Neste år vil Barneombudet ta standpunkt til om barnehagen bør overføres til Utdannings- og forskningsdepartementet.

Barneombudet ser på barnehagen først og fremst som et pedagogisk tilbud, men Reidar Hjermann er ikke beredt til å forskuttede uttalelser som vil bli offisielle først i 2006. Å snakke varmt om barnehagens gode kvaliteter faller ham imidlertid lett.

- Jeg ser på barnehagen som et sikkerhetsnett. Et godt utdannet personale er i stand til på et tidlig tidspunkt å avdekke om et barn har spesielle behov, slik at barnet kan få hjelp så tidlig som mulig, sier han.

Barneombudet vet godt at barn med barnehagebakgrunn gjerne gjør det bedre i skolen

enn andre barn. Han kjenner godt til relevant forskning, som Bengt-Erik Anderssons.

- Jeg treffer ofte lærere som sier at selv om de ikke vet hvilke av barna i klassen som har gått i barnehage eller ikke, klarer de likevel å plukke ut dem som har gått i barnehagen, sier han.

Kontantstøtten problematisk

Barneombudet mener barnehagen primært må være et tilbud basert på frivillighet. I den forbindelse ser han på kontantstøtteordningen som problematisk.

- Vi vet at det skjer en opphopning av psykologiske og sosiale problemer hos lavinntektsfamilier, sier han. - Nettopp disse familiene har en tendens til å si ja takk til kontantstøtten. Det kan være fristende for en aleneforsørger med dårlig råd og helseproblemer å takke ja til kontantstøtte framfor å takke ja til en barnehageplass som koster bortimot 3000 kroner. Kontantstøtten medfører derfor enorme skadevirkninger for utsatte barn, barn som hadde hatt mye bedre av oppholdet i barnehagen.

Så selv om Barneombudet mener barnehagen må være «frivillig», mener han at visse typer barn «bør absolutt» i barnehagen, som barn fra belastede familier, barn fra fremmedspråklige minoriteter, og så videre.

- For barn med spesielle behov kan barnehagen være en livredder, sier han, samtidig som han sier han ikke skjønner hvorfor til og med dagens opposisjonspolitikere helt overser kontantstøttens skadelige sider. De nøyer seg gjerne med å kalle ordningen feil bruk av penger eller lignende. Han er forundret over at dagens opposisjonspolitikere nøyer seg med å kritisere kontantstøtteordningen som en feilprioritering. De ser ifølge Hjermann helt bort fra ordningens skadelige sider.

Frivillighet med modifikasjoner

Når Barneombudet sier «frivillig», altså med en markering av hermetegn, skyldes det at han mener dagens barnehagesituasjon utraderer frivillighetsaspektet: - Vi kan ikke kalle en ordning frivillig når den ikke er tilgjengelig for alle. Du kan jo ikke frivillig si verken ja eller nei til et tilbud som ikke er der. For det finnes jo ikke barnehageplasser nok!

Måtte juvelen skinne med heller mer stråleglans i tiden som kommer.

BLI PRØFF

Reflekterte profesjonelle
— det er førskolelærerne, det!

Og om du ikke er helt sikker på om du er det
ennå, kan du ha nytte av skriftserieheftet
Førskolelærerne og debatten om profesjonsidealet

Heftet koster 100 kroner

Bestill i dag!

Kontakt Marianne Langeland på
telefon 24 14 20 40

Eller bestill per e-post til

marianne.langeland@utdanningsakademiet.no

Slutt opp om Prosjekt organisasjon 2006

Delta i debatten om profesjonsidealet i et førskolelærerperspektiv.
Vi trenger enda dyktigere førskolelærere, en enda bedre barnehage, og
et enda sterkere og mer slagkraftig Utdanningsforbund.

- Barnehagen er et fantastisk starttiltak

- Barnehagen er et flott tilbud til alle barn, og især til barn fra familier som sliter med bestemte problemer, sier Anne Inger Helmen Borge. Hun mener barnehageopphold bør bli obligatorisk for små barn fra språklige minoritetsgrupper, slik at disse barna oppnår en tilfredsstillende forståelse av norsk når de begynner på skolen.

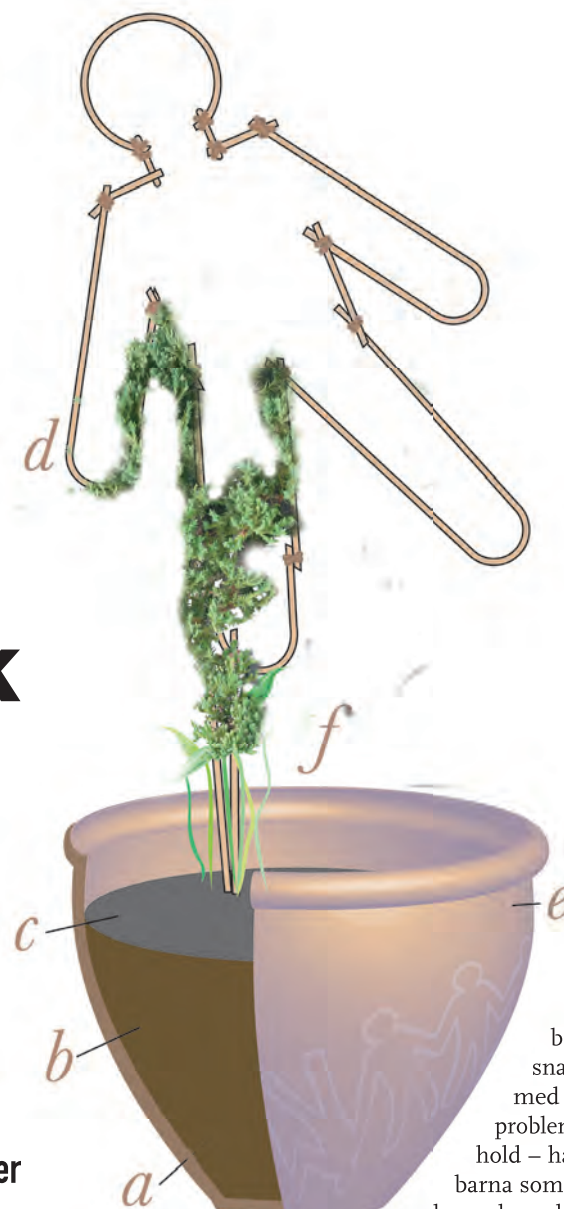
Professor Anne Inger Helmen Borge er en av de få som arbeider på internasjonalt nivå med forskning på barn i barnehagen her i landet. Det har først og fremst dreid seg om barnehagens betydning for barn fra mindre ressurssterke familier.

På spørsmål om hva som gjør barnehagen særlig verdifull som barnets første steg inn i utdanningssystemet har hun et klart svar: - Det er helt klart at barna får møte jevnaldrende. Når to- og treåringene får møte andre to- og treåringer, får de øve seg på hverandre i å opptre sammen med andre. De får erfare hvor tøff verden er ut fra hvor mye skjenn de får av de andre i sandkassen. Når dette skjer i samvær med voksne, førskolelærerne, som har et unikt høyt og godt utdanningsnivå og som vet hva småbarn trenger, blir konklusjo-

nen den at barnehagen gir de barna som får gå der, en fantastisk start. Disse barna får begynne på skolen med flere og andre erfaringer enn de barna som ikke har fått denne muligheten.

Borges eget arbeid inkluderer blant annet forskning på et årskull fireåringer: - Jeg undersøkte disse fireåringene på nytt ved skolestart, og da så jeg at de barna som hadde gått i barnehage, hadde fått med seg en positiv effekt av det. De barna som hadde fått gå mest og lengst i barnehagen viste den største framgangen i forhold til tidligere status. Dette betyr at de barna som ble karakterisert som barn med problemer da de var fire år gamle, hadde færre problemer som sjuåringer.

- Jeg fulgte de samme barna til ti års alder, fortsetter hun. - Da var ikke effekten av barnehageoppholdet så åpenbar og tydelig lenger,

jeg kunne registrere en såkalt *catch up-effekt*. Det vil si at de barna som ikke hadde gått i barnehagen – og vi snakker her om barn med mer eller mindre problematiske familieforhold – hadde tatt innpå de barna som hadde hatt fordel av barnehageopphold.

Borges undersøkelse tar for seg barnas atferd i skolen. Professor

Bengt-Erik Andersson ved Lärarhögskolan i Stockholm undersøkte også skoleprestasjonene. Andersson fant, som nevnt foran i dette tidsskriftet, at de barna som får begynne i barnehagen før ett års alder, gjør det aller best skoleprestasjonsmessig. Det er Borge med visse modifikasjoner enig i.

Stor canadisk undersøkelse

- En lignende konklusjon går fram av et canadisk materiale jeg er med på å gå gjennom for tiden. Den canadiske undersøkelsen tar for seg 3000 barn fra hele landet. Vi arbeider nå med en artikkel om barnehageoppholdets effekt på fire- og femåringers språkferdigheter. Det ser ut til at **jo mer barna er i barnehagen, jo bedre blir språkferdighetene**. Dette gjelder også for barn fra risikofamilier.

For det er på barn fra risikofamilier fokuset

ligger i den canadiske undersøkelsen: - Det er ikke slik at annet tilsyn enn mors er det beste rent generelt, annet tilsyn enn mors er best kun i den grad det bidrar til å ta barnet ut av et problemfylt hjem.

Her kommer Borge inn på en kritikk som er blitt rettet mot Anderssons arbeid. Han er ifølge Borge blitt kritisert for den måten han har selektert materialet sitt på, de velfungerende familiene med velutdannede mødre har fått veie uforholdsmessig tungt. Ergo, mener Borge, foreligger det en forfordeling av samfunnets familier med barn i en viss alder. Blir det da forfordelingen som måles, eller den reelle framgangen for barna?

- Hvis vi ser på et årskull av fire- eller fem-åringer, går mellom 80 og 90 prosent av dagens unger i barnehage. Det er i alle fall tilfelle på Hadeland, som jeg har undersøkt. Når jeg så konsentrerer meg om årskullet, tenker jeg ikke på de barna som går i barnehage eller som står på venteliste, jeg tenker på dem som ikke går i barnehage fordi familiene av ulike årsaker systematisk velger bort barnehagen. Hva med disse barna? Det kan være helt greit å holde ungen hjemme så lenge alt er i sin skønne orden, men i den grad en familie sliter med problemer, er det ikke greit. Dermed blir barnehagediskusjonen ikke spørsmål om barnehagen er bra eller ikke for barn, men om barnehagen gjør noe ekstra for barn som har det vanskelig, sier Borge.

Terapeutisk eller pedagogisk?

Første steg minner om at også professor Ellen Hartmann, Borges kollega, i sine artikler i Tidsskrift for Norsk Psykologforening og Scandinavian Journal of Psychology, for vel 13 år siden framhevet barnehagens gunstige effekt på vanskeligstilte barn (se artikkel annet sted i dette tidsskriftet, Red.s anm.). Men innebærer ikke en slik innfallsvinkel at barnehagen står i fare for å bli betraktet som et terapeutisk tilbud til de trengende snarere enn et pedagogisk tilbud til alle barn?

Borge medgir at vi i Skandinavia i betydelig grad har hatt et tiltakssyn på barnehagen.

- Vi har vært så tiltaks-, mainstream- og

integreringsorientert at det nesten har tippet over. Folk har tenkt at «det må jo være noe i veien med ungen min om jeg i det hele tatt skal få en barnehageplass». Nå synes jeg ikke dette er noe stort problem. Det jeg har undret meg mer over, er alle de følelsene som ofte er knyttet til barnehagen. Systematisk forskning har dokumentert at barnehagen ikke er skadelig for barnet, dernest at alt tyder på at ungene har det bra i barnehagen, og for det tredje at barnehagen ser ut til å fungere kjempebra for barn med spesielle behov. Like fullt er det dem som nøler og sier at de ikke er helt sikre på om dette med barnehage er så bra for deres barn. Jeg forstår ikke hvor de tar det fra, sier Borge.

Et ideologisk spørsmål

Kan det ha noe med ideologi å gjøre? **Betyr det å si ja til barnehagen å desavuere familien?** Borge utelukker ikke at det kan forholde seg slik.

- Ja, jeg sa jo det i boken min fra 1998, hvilket vakte debatt. Jeg møtte en statssekretær i Dagsnytt Atten, blant annet. Etter å ha gjennomgått alle offentlige dokumenter, som stortingsmeldinger og lover og regler helt fra innføringen av barnetrygden på 1930-tallet, fant jeg to ting: For det første er alle, alle politikere medregnet, enige om at de ønsker det beste for barnet og familien. For det andre hersker det *uenighet om synet på kvinnen*. Det fikk jeg pepper for da jeg sa det i radiodebatten med statssekretæren. **Synet på kvinnen var faktisk det eneste jeg hadde funnet som de politiske miljøene var ideologisk uenige om.**

Og kvinnene selv bidrar med sitt, sier Borge. Særlig gjelder dette kvinner som har født et barn.

- I alle kulturer over hele verden er det helt normalt at noen annen enn mor passer barnet mens mor arbeider. Barnepasserne kan være tanter, besteforeldre eller storesøsken. Det er helt ordinært, for alle må vi ha et levebrød, også mor. Likevel er vi i vår hjemlige kjernefamilie helt fiksert på spørsmål som «er det helt sikkert at denne barnehagen er bra for mitt barn?»

Anne Inger Helmen Borge er professor ved Psykologisk institutt ved Universitetet i Oslo. Hun har tidligere arbeidet ved

Statens institutt for folkehelse. I 1998 utga hun boken *Barnets verd og barnehagens verdier – En kunnskapsanalyse*, utgitt av Statens institutt for folkehelse (ISBN 82-7364-111-2).

Borge framholder at barnehagen er én ting, følelsene i forhold til hva som er bra «for mitt barn» er en annen: - Derfor er det viktig å få fram fakta for å gjendrive alle mytene vi ligger under for. Jeg møter myter hele tiden, de er ikke lette å rydde av veien, ikke en gang ved hjelp av fakta.

Det forskes for lite

Det drives ikke mye barnehageforskning i Skandinavia, og det trass i at de skandinaviske landene sammen med Nord-Italia (Reggio Emilia) er kjent ute i verden for å ha de beste barnehagene. De få som forsker på internasjonalt nivå, som Borge, kommuniserer resultatene som best de kan. Det utføres mye verdifullt utviklingsarbeid lokalt også her til lands, men som internasjonal forskning duger det ikke. Forskning på barn under fem år prioriteres dessuten lavt her til lands, sier Borge, sammenlignet med forskning på individer over ti års alder. Videre blir det feil å forske på barnehage og skole på den måten som har vært vanlig til nå uten å koble denne forskningen til forskning både på familien og på familien i en genetisk sammenheng, mener hun. Før det skjer, tror hun ikke vi vil finne gode svar.

- Videre mener jeg at barnehageforskningen har arbeidet for lite med det jeg kaller sosial seleksjon. «Sosial seleksjon» innebærer at det ikke er tilfeldig hvem som går i barnehagen eller ikke. Det er derfor jeg mener barn fra andre kulturer bør få obligatorisk opphold i barnehage fra før de fyller tre, av hensyn til språkforståelsen. Innen denne gruppen barn og familiene deres foregår det en svært stor grad av seleksjon, sier Borge.

«... barnehageforskningen har arbeidet for lite med det jeg kaller sosial seleksjon. 'Sosial seleksjon' innebærer at det ikke er tilfeldig hvem som går i barnehage eller ikke.»

Ida i svevet. Denne husken
var da ikke så liten tidligere?
(Alle fotografier: Erik Sundt)

**– Det eneste
som var trist,
var å slutte!**

Preben liker fortsatt rutsjebanen.

Fire unge i 20-årsalderen kom tilbake til sin barndoms barnehage og til gode minner om turer, juleforberedelser, tegning på bordet, bygging med melkekasser – og tomatsuppe! Om noe var trist i barnehagen, har de glemt det – bortsett fra at det var trist å slutte!

Vestjordet barnehage ligger på Hovseter i Oslo. Barnehagen med avdelingene Blåbæret, Bringebæret, Jordbæret og Tyttebæret har vært der siden 1975, og Kirsti Holen har vært styrer siden 1980. Kirsti må sies å ha en fantastisk hukommelse, hun husker godt hver og en av de fire ungdommene som hadde sin tid i Vestjordet barnehage på midten av 1980-tallet, både søstrene Ingvil (25) og Ida Marstein (22), og de to som har vært gode

Med klampen i bønn i Vestjordet barnehage: Ved rattet Kristoffer Arnesen, kompisen Preben Ringerike ved siden av, «i baksetet» Ingvil (t.v.) og Ida Marstein.

Et tilbud til alle barn!

Formålet med denne reportasjen er ikke først og fremst å presentere vellykket ungdom som mimrer over barnehagetiden sin (skjønt hvorfor ikke dét også?). Formålet er å presentere en god barnehage, en av de mange gode barnehagene her til lands. Formålet er videre å gjøre et enkelt forsøk på å illustrere de funnene professor Bent-Erik Andersson har gjort gjennom forskningen sin. Andersson sier at gode barnehager gir barn et bedre utgangspunkt både for skolegang og for livet for øvrig enn andre tilbud.

Barnehagen er ikke et tilbud for alle barn ennå. Det må den bli så snart som råd er. Og i gode barnehager finner vi velutdannede og engasjerte førskolelærere.

Styrer Kirsti Holen (nærmest) og assistent Ingebjørg Nydal husker godt denne gjengen, som hadde sin glanstid ved Vestjordet barnehage på midten av 1980-tallet.

Kristoffer er sannsynligvis blitt enda sterkere i armene enn den gangen!

kamerater siden den gang, Kristoffer Arnesen og Preben Ringerike, begge 25.

I gangen i andre etasje henger rekker med bilder av barnegrupper fra blant annet 1980-tallet. Ingvil og Ida finner raskt fram til de gruppene de selv hørte til. Barnehagen var grønnmalt den gangen, nå er den gul. Bortsett fra det synes de ikke den er så mye annerledes enn den gangen for rundt 20 år siden. Jo, forresten: Alt ser så mye mindre ut i dag! Akebakken som var så lang og bratt, hva har skjedd med den? Personalet er selvsagt ikke identisk med 1980-tallets, noen har sluttet og noen har kommet til. Men styrer Kirsti var der, og assistent Ingebjørg Nydal likeså. Ingebjørg husker også alle fire godt: - Dere jentene var to prakteksemplarer. Dere gutta utfordret nok litt mer.

I dag er Ingvil designer i et designbyrå, Ida studerer u-landsproblematikk og har nettopp kommet hjem etter fire måneder med feltarbeid i Bolivia, Kristoffer studerer eien-
domsmekling, og Preben arbeider som personalassistent ved nasjonalanleggene i Holmenkollen. Han har studert journalistikk i USA i fire år, men er usikker på om han virkelig vil arbeide som journalist.

Ingvil vil, når den tid kommer, ha sine egne barn i barnehage, «hvis de får plass». Preben vil også ha sine barn i barnehage: - Det vil jo være kjedelig for barnet bare å være hjemme. I barnehagen får jo barna venner.

Nektet å slutte

Ida har ingen triste minner fra tiden i Vestjordet barnehage, bortsett fra ett: Det var trist å måtte slutte i barnehagen for å begynne på skolen.

Kristoffer nektet å slutte: - Jeg fikk tilbud om å begynne på skolen ett år tidligere enn jeg trengte. Jeg nektet imidlertid, jeg ville heller være her.

Det var frie forhold i Vestjordet barnehage. Preben husker at de til og med fikk «gå utenfor gjerdet». Hovseterveien med trafikken ligger et godt stykke unna. Og å få tegne på bordet! Det var ulovlig hjemme. Styrer Kirsti forklarer at papir fra store ruller ble lagt ut på bordet, og av og til på gulvet, og så var det bare å tegne i vei.

Ida husker ekskursjoner til Teknisk museum. Kristoffer husker bygging med melkekasser. Det holder barna i dagens Vestjordet barnehage på med også, blå kasser av plast blir til hus, borger og kanskje biler?

Ingvil, som arbeider i det som gjerne kalles et kreativt yrke, ser ikke bort fra at lysten til å skape og å få til ting ble vekket i Vestjordet barnehage.

Preben har fortsatt julepynt fra barnehagen. «Preben 1983» står det på en og annen dekorasjon. Ida er overbevist om at hun så julenissen – den riktige nissen. Hvis det ikke var den riktige, har hun ikke funnet ut ennå hvem som spilte nisse.

Og matlaging. Assistent Ingebjørg forteller at tomatsuppe var en favoritt den gang som nå. Kristoffer er enig, han arbeidet i skolefritidsordningen en periode, og tomatsuppe var stas da også.

Større arbeidspress

Vestjordet barnehage har trolig alltid vært et godt sted å være for både barn og voksne. Styrer Kirsti forteller om en stabil personal-

Ingvil prøver en gammel kjøredøning – men skal det være så liten plass til beina?

situasjon med forholdsvis få utskiftninger. Tre i personalgruppen har passert 60-merket, og gjennomsnittsalderen er litt over 50.

– Når det gjelder arbeidet, er det blitt mye mer skrivearbeid og mange flere møter enn det var for noen år siden, sier Kirsti. - Vi forsøker å unngå at skrivebordsarbeid og møter tar overhånd, vi er jo her for å arbeide med barna.

– Det må vel være lov til å si at arbeidspresset er blitt større. Vi har fått færre ansatte, blant annet har vi mistet kjøkkenhjelpen. I og med at seksåringene nå går i skolen, har vi også fått flere barn ned mot ett års alder inn i barnehagen. Det innebærer andre måter å arbeide pedagogisk på, sammenlignet med ovenfor eldre barn, sier hun.

Seksjon barnehage

En kompetanseplan for barnehagen må innebære flere førskolelærere

Kompetanseutvikling i barnehagesektoren er nødvendig, men det har manglet en helhetlig plan og samlet satsing på feltet. En større andel førskolelærere i barnehagen vil være det viktigste enkelttiltaket.

Da Stortinget vedtok den nye barnehageloven i juni, ble regjeringen samtidig bedt om å komme tilbake i egnet form med en plan for kompetanseheving inn barnehagesektoren. Vi vil arbeide for at planen blir konkret og inneholder nyttige tiltak for hele sektoren. Utdanningsforbundet har gitt innspill til Barne- og familiedepartementet (BFD) om at det viktigste tiltaket for å heve kvaliteten i norske barnehager er å øke andelen pedagoger i barnehagene, og at det viktigste området for kompetanseheving er implementering av revidert rammeplan i barnehagen. BFDs arbeidsgruppe om kvalitet i barnehagen har også i sin sluttrapport «Klar, ferdig, gå! Tyngre satsing på de små» kommet med en rekke konkrete forslag til kompetanseheving i hele sektoren, som det er viktig å følge opp. Tiltak for kompetanseheving skal være preget av systematikk og langsiktighet. Pedagogisk utviklingsarbeid i barnehagene og økt forsknings- og utviklingsarbeid - FoU-arbeid - i høyskolene som er rettet mot barnehage og førskolelærerprofesjon, er viktige elementer i en langsiktig strategi for kompetanseheving.

Utdanningsforbundet mener det er behov for en kompetanseplan som går over flere år. Den beste garantien for at en slik plan blir fulgt opp, er at den lages gjennom et samarbeid mellom de partene som har ansvar for utvikling av barnehagene. Utdanningsforbundet har derfor foreslått at det etableres et samarbeid mellom BFD, representanter for barnehageeierne og de ansattes organisasjoner. Førskolelærerutdanningen er også viktig for et kompetanseløft. Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD) bør derfor involveres i samarbeidet.

I oppfølgingen på regionalt nivå mener vi det er viktig med et samarbeid mellom fylkesmannsembeter, høyskoler, barnehageeiere og ansatte.

Flere førskolelærere

Norge har bare 32 prosent andel førskolelærere i barnehagen. Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling, OECD, har påpekt at andelen er for lav. Utdanningsforbundet mener at økt antall førskolelærere i barnehagen er det viktigste enkeltstående tiltaket for å heve kvaliteten. Bevissthet om dette er viktig i alle sektorer som har et ansvar for barnehageutvikling. Det er i stor grad barnehageeiere som må ta ansvar for at vi får flere førskolelærer-

stillinger i våre barnehager, men sentrale myndigheter må ta ansvar for at dette blir et felles nasjonalt mål for sektoren.

Den nye barnehageloven gir barnehagene et tydeligere pedagogisk mandat. For å kunne tolke, iverksette og vurdere et pedagogisk mandat, forutsettes det pedagogisk kompetanse. Den reviderte rammeplanen skal iverksettes og den nye barnehagelovens bestemmelser om blant annet barns rett til medvirkning skal innføres. Dette er noen av de nye elementene i barnehagens samfunnsmandat, som alle forsterker førskolelærerens faglige ansvar for barnehagens pedagogiske virksomhet. Antallet førskolelærere i barnehagene må økes for å kunne videreføre barnehagens tradisjon for at læring sees i sammenheng med lek og omsorg. Et tilstrekkelig antall førskolelærere og en god førskolelærerutdanning er de viktigste garantister for å kunne videreutvikle barnehagepedagogikken, i stedet for å adoptere skolens arbeidsmåter.

BFDs arbeidsgruppe om kvalitet i barnehagesektoren foreslo en femårsplan med tiltak for å nå målet om flere pedagoger i barnehagen. Forslag til tiltak som kan stimulere til økt rekruttering og som kan bidra til at førskolelærere blir i barnehagen, er tidligere utarbeidet i samarbeid mellom blant andre BFD, Kommunenes Sentralforbund (KS) og Utdanningsforbundet. Dette kan tas fram igjen, og vi må være pådrivere i dette arbeidet.

En plan for implementering

Ved innføringen av en revidert rammeplan må det foreligge en plan for hvordan denne rammeplanen skal implementeres i barnehagene, hvilken kompetanseheving som er viktig og hvordan departementet vil overvåke og utvikle kvaliteten på innholdet i barnehagen. Det er påpekt i flere sammenhenger at rammeplan for barnehagen ikke ble implementert på en tilfredsstillende måte da den ble vedtatt. Det kan se ut som om deler av innholdet i den nåværende planen aldri har festet seg ordentlig i barnehagene. Vi tror at det området som det i størst grad er arbeidet seriøst med i de fleste barnehager er sosialt samspill, lek og hverdagsaktiviteter. Dette er et veldig godt utgangspunkt for å videreutvikle barnehagenes kompetanse.

På et seminar som UFD og BFD avviklet i juni ble det for eksempel pekt på at kompetansen innenfor området språkstimulering er svært ujevnt fordelt i norske barnehager. Arbeid med språk, tekst og kommunikasjon er bare et av barnehagens fem fagområder. Det er derfor grunn til å tro at fagområdene har vært ulikt fokusert og at det er store forskjeller mellom barnehagene. Rammeplanen vil sannsynligvis også etter 1. januar 2006 inneholde de samme fagområdene og kanskje noen nye. Med utgangspunkt i den reviderte planen må det derfor vurderes hva som må prioriteres i kompetansehevingen.

Utdanningsforbundet mener at førskolelærerne trenger kompetanseheving på områdene læreplanforståelse/bruk av rammeplanen og formidling av fag og kultur i barnehagen. Dette krever også

Av Mimi Bjerkestrand (leder) og Lasse Kolstad (nestleder), seksjon barnehage

kompetanse i vurdering og refleksjon rundt praksis i barnehagen.

Andre områder

Det er for lite kunnskap om hvordan barnehagene oppfyller sitt mandat, og det er bare gjennomført én undersøkelse ca to år etter at rammeplanen ble innført. Når det gjelder utdanning og erfaring er det forskjeller mellom personalgrupper, og dermed også ulikt behov for oppdatering og faglig påfyll. Likevel har samfunnsutviklingen og endringene i sektoren gjennom utbygging og nytt lovverk skapt et behov for kompetanse som alle i barnehagene trenger. Dette er områder som de yngste barna, det flerkulturelle samfunnet, barnevern, barns medvirkning i barnehagen og den nye innholdsparagrafen i barnehageloven.

Både barnehageeier, departement og arbeidstakerorganisasjoner har et ansvar for kompetanseutvikling i barnehagesektoren. Det er derfor viktig at de ulike nivåene drar sammen dersom vi skal få best mulig utnytting av ressursene. Langsiktighet og systematikk er stikkord for en vellykket læringsprosess.

Utdanningsforbundet ønsker en kompetansehevingsplan som i størst mulig grad bygger på pedagogisk utviklingsarbeid i barnehagene. Barnehagesektoren har god erfaring med dette gjennom tidligere satsinger og gjennom prosjekter som utvikles i samarbeid mellom barnehager/ kommuner og høyskoler.

Teori om hvordan kunnskap i handling utvikles, forteller oss at det er viktig at den lærende veksler mellom teori og praksis – mellom handling og refleksjon over handling. Utdanningsforbundet ønsker derfor en kompetansebygging som innebærer en veksling mellom teoretisk opplæring – praksis og veiledning/ felles refleksjon. Dette fordrer et nært samarbeid mellom høyskoler som kan bidra med teoribase og forskning knyttet til prosjektene – og kommunene som kan legge til rette for den mer praktiske implementeringen av utviklingsarbeidet. Dersom arbeidsplassrelatert læring skal virke utviklende er det helt nødvendig at dette skjer i samspill med kompetanseheving for den enkelte. Førskolelærere har gjennom sin utdanning en plattform for å iverksette ny lov og rammeplan i barnehagen, men yrkesgruppen trenger fortløpende kompetanseutvikling for å ivareta rollen som leder for personalets arbeid mot felles pedagogiske mål. For å være en god leder må førskolelærere kjenne seg trygg på målsettinger og kunne kommunisere pedagogiske mål og virkemidler til de ansatte. Dette gjelder både for styrere og pedagogiske ledere. Derfor er kompetanseheving av førskolelærerne en nøkkelfaktor for å kunne spre kompetansen videre i personalet.

Halvparten av førskolelærernes utdanning består av det såkalte «faglig-pedagogiske» studiet, hvor førskolelærere har fag som norsk, matematikk og samfunnsfag. Evaluering av førskolelærerut-

«Det er i stor grad barnehageeierne som må ta ansvaret for at vi får flere førskolelærerstillinger i våre barnehager, men sentrale myndigheter må ta ansvar for at dette blir et felles nasjonalt mål for sektoren.»

danningen (2002) viste at mange høyskoler hadde problemer med å inkludere de ulike fagene sammen med pedagogikken i en meningsfull helhet som peker fram mot førskolelærernes arbeid i barnehagen. Det faglig-pedagogiske studiet skal bestå av læring som øker studentenes egne kompetanse i faget – men den skal også gjøre studentene bedre i stand til å ivareta den faglige/ kulturelle formidlingen i barnehagen.

Førskolelærerne må med i debatten

Mye tyder på at lærerkraftene i førskolelærerutdanningen trenger en opprustning på hvordan «deres fag» formidles og læres i barnehagen. Praksisrettet FoU-arbeid er en viktig brikke i en slik oppkompetanseplan bør insitamentene for høyskolelærere som arenaer for FoU-arbeid. Dette gjelder ikke bare for pedagogikkfaget, men også det faglig-pedagogiske studiet.

Utdanningsforbundet har gitt noen innspill til BFD som et utgangspunkt for utarbeidelsen av en kompetanseplan. Men for at det konkrete innholdet i skal bli målrettet nok og oppleves som nyttig i barnehagehverdagen, er det viktig at førskolelærerne melder seg på i debatten om hva som trengs av faglig påfyll og utvikling for å møte de nye utfordringene. Det er vi førskolelærere som må være med å ta ansvaret for å definere hva som mangler av kompetanse i våre barnehager.

Den sikkerhets-sertifiserte barnehagen

Nær 50 norske barnehager kan smykke seg med sikkerhetsklare-
ring fra Det Norske Veritas. En av dem er Grønskjeret barnehage
på Tertnes i Bergen, der personalet vektlegger at trygghet og triv-
sel er to sider av samme sak.

Dette skiltet henger ved inngangsdøren til Grønskjeret barnehage. At DNV-logoen inneholder et anker og en lastegrabb har sin historiske forklaring, DNV ble opprettet i 1864 for besiktigelse og klassifisering av skip.

En rutsjebane skal være hel og avrundet i alle detaljer, uten ujevnheter i form av innskjæringer eller utspring der klær, og spesielt snorer og skjerf, kan huke seg fast. Her er Malin (nærmest) og Linn i farta! (Alle fotografier: Chris Kyllingmark, Scanpix)

Barn-Nett-leder Tone Tenold (t.v.) og styrer Tone O. Årdal med deler av Grønskjeret barnehage i bakgrunnen. Grønskjeret er en seksavdelings barnehage med 97 plasser, noen av dem deltids, og 20 ansatte, hvorav åtte førskolelærere. Barnehagen vektlegger utendørsaktiviteter også i skog og mark.

Helse, miljø og sikkerhet – HMS – i barnehagen er selvsagt hva det egentlig dreier seg om. Ser-tifikatet fra Det Norske Veritas (DNV) er i så måte det ypperste av doku-mentasjon her til lands på at barnehagen holder mål.

Grønskjeret barnehage, tilsluttet Private Barnehagers Landsforbund (PBL), eies av Barn-Nett as, et selskap i Vik i Sogn som i tillegg til barnehagedrift leverer administra-sjonssystemer for kommuner og barnehager. Barn-Nett liker å kalle seg "løsningsleveran-døren for barnehageadministrasjon". Styrer i Grønskjeret er Tone O. Årdal, mens Tone Tenold er daglig leder for Barn-Nett. Barnehagen begynte, i forbindelse med opp-start og godkjenning av barnehagen, med et omfattende HMS-arbeid i 1996. Dette resul-terte i en egen HMS-modul i «Styrer-assistenten», som er et dataprogram for ad-ministrasjon og drift av barnehager. HMS-modulen er godkjent av DNV og er spe-sielt tilpasset hverdagen i barnehagen.

– Det dreier seg om å ta barnehagestyrernes arbeid på alvor, sier Tenold, som selv er ut-dannet førskolelærer og som har vært styrer, men som nå i tillegg til HMS-arbeidet bren-ner for anerkjennelse av styrere som ledere. Hun forteller at Barn-Nett i samarbeid med Høgskolen i Agder, ved fakultetet for økono-mi og samfunnsvitenskap, nå utvikler et et-ter- og videreutdanningstilbud. Håpet er at dette tilbudet kan utvikles og utbygges i for-hold til en eventuell mastergrad i barnehage-ledelse. HMS vil stå i fokus, men i tillegg også jus og økonomi. Barn-Nett samarbeider også med Høgskolen i Sogn og Fjordane.

– HMS i barnehagen dreier seg både om trygge lekeapparater og om sikre rutiner,

μ Slike små runde krakker med hjul sparer mange voksenrygger! De ble da også første gangen anskaffet til en ansatt med dårlig rygg. På krakken assistent Camilla Gunnarsjå med Henrik på fanget.

Dette lekehuset er kanskje eksemplet på at Veritas også kan ta feil? Opprinnelig var det en halvmeter høyere, men Veritas forlangte det bygd lavere, med den begrunnelse at det ellers ble for høyt hvis barn skulle falle ned fra taket. Styrer Tone O. Årdal sier imidlertid at da huset var høyere, klarte ingen barn å klatre opp, så problemet forekom ikke. Nå har ikke Snorre store vanskene med å komme seg opp, og kameraten Adrian (t.h.) har tenkt seg etter.

redegjør Årdal. – Det er rutiner som skal ivareta både voksne og barn, men fremfor alt det som har med barnets helse og sikkerhet å gjøre. Personalet har for eksempel oversikt over hvilke personer som har fullmakt til å hente et barn, om et barn skal ha medisiner, hva slags medisiner og hvem som har lov til å gi barnet medisinen, og mye annet. HMS-arbeidet er omfattende og inkluderer alt fra brannøvelser til kontrakter, førstehjelp, krisehåndtering og kartlegging, m.m.

– Veritas-sertifikatet garanterer et trygt utelekeområde, sier Tenold, som selv leder utviklingen av Barn-Netts HMS-arbeid. – Sertifikatet må fornyes årlig. Sikkerhet skaper selvsagt også trivsel, og et godt forhold til foreldrene.

En disse som dette må være høyt nok over bakken, ellers kan barna skade beina alvorlig. Underlaget må være egnet til å beskytte barna mot skader dersom de skulle falle ned. Her er Andrea i full sving, skjult bak henne skimtes beina til Henrik.

Trolig for dårlig sikkerhet i norske barnehager

Det Norske Veritas holder på med en gjennomgang av 180 barnehager og har rukket over ca. 150 til nå. Knappt 50 har fått sertifikatet, mens resten må rette opp mer eller mindre omfattende feil og mangler.

Overingeniør Per Ole Bjørklund i DNV Certification sier til Første steg at sikkerheten i norske barnehager helt generelt kunne vært atskillig bedre.

– Den farligste feilen vi finner er rutsjebaner der snorer og lignende i klær kan huke seg fast i ujevnheter. Ofte er også underlaget under lekeapparater der barn kan falle ned utilfredsstillende, idet fallsikringssonene er for små og har feil dekke, sier Bjørklund, som var den som ga Grønksjeret barnehage sertifikatet.

DNV vil i løpet av høsten 2005 presentere sine egne retningslinjer for hvordan lekeapparater og miljøet rundt dem bør se ut, opplyser han. Disse retningslinjene vil bygge på europeiske standarder.

Det å bli sikkerhetssertifisert av DNV er en frivillig sak. De barnehagene som ønsker en sertifisering, må selv ta kontakt med DNV. Sertifiseringsgebyret utgjør fra ca 6000 til rundt 11 000 kroner avhengig av barnehagens størrelse.

Det var Private Barnehagers Landsforbund (PBL) som i sin tid tok initiativet til et pilotprosjekt i samarbeid med DNV, et prosjekt DNV siden har videreført på egen hånd. 11 PBL-barnehager deltok i et pilotprosjekt i 2004, opplyser Bjørklund.

Foto: Erik Sundt
Av Kirsten Bache Dahl,
advokat i Utdanningsforbundet

Den statlige lønnsgarantiordningen

Lønnsgarantiordningen skal sikre at du får lønn, feriepenger og lignende selv om arbeidsgiver er konkurs, eller om han ikke vil betale. Vil du ha pengene dine, må du imidlertid utvise noen egne initiativer.

Ikke sjelden mottar Utdanningsforbundet henvendelse fra medlemmer som ikke mottar den lønnen de etter arbeidsavtalen skal ha fra sin arbeidsgiver. Som oftest dreier det seg om private barnehager som har betalingsproblemer. Dersom du er eller kommer i en slik situasjon, vil du kunne ha krav på lønn og likestilte krav fra staten etter lov om statsgaranti for lønnskrav ved konkurs, m.v. Lønnsgarantiordningen administreres av Arbeidstilsynet.

Lønnsgarantien skal sikre at du får utbetalt lønn, feriepenger, m.v. som du beviselig har til gode, men som arbeidsgiveren ikke er i stand til å betale på grunn av konkurs. Hvis det ikke er åpnet konkurs, og arbeidsgiveren din ikke kan betale lønn, m.v., må du om nødvendig selv sørge for at det blir åpnet konkurs for å få lønnsgarantidekning. Er årsaken at arbeidsgiver ikke vil betale, må du selv inndrive kravet ditt. I begge tilfelle kan du, som medlem av Utdanningsforbundet, ta kontakt med den tillitsvalgte, som om nødvendig vil kunne søke råd oppover i organisasjonen. Det er viktig at du handler raskt når lønnen uteblir. Går det for lang tid, kan du miste retten til lønnsgarantidekning.

lem av Utdanningsforbundet, ta kontakt med den tillitsvalgte, som om nødvendig vil kunne søke råd oppover i organisasjonen. Det er viktig at du handler raskt når lønnen uteblir. Går det for lang tid, kan du miste retten til lønnsgarantidekning.

Styrerens vanskelige posisjon

Garantien gjelder i utgangspunktet for alle arbeidstakere. Unntatt fra ordningen er daglig leder, personer som har hatt minst 20 prosent av eierandel i virksomheten, og styremedlemmer som ikke er arbeidstakernes valgte representanter. Unntaket fører til at styrer i barnehagen ikke vil kunne nyte godt av den statlige lønnsgarantiordningen. Det foreligger imidlertid et forslag til lovendring som går ut på at arbeidstakere som er tillitsvalgt i sammenslutning eller stiftelse, daglig leder eller styremedlem, likevel skal gis dekning. Det er grunn til å tro at lovforslaget blir vedtatt, slik at styrere i fremtiden vil være omfattet av lønnsgarantiordningen.

Ordningen dekker lønn og annet arbeidsvederlag for inntil seks måneder, feriepenger for inntil 30 måneder, pensjonsytelser for inntil seks måneder, erstatning for tapt arbeidsvederlag for inntil seks måneder, renter av udekkede lønnskrav og inndrivelseskostnader, samt rimelige omkostninger i forbindelse med en konkursbegjæring. Som hovedregel omfatter ikke garantien lønnskrav eldre enn fire måneder og feriepenger som er opptjent tidligere enn 24 måneder før fristdagen. Lønn og feriepenger som er forfalt til betaling senere enn fire måneder før fristdagen, omfattes. Fristdagen er som regel dagen da tingretten mottok den konkursbegjæringen som førte til at det ble åpnet konkurs.

Utbetaling fra garantien er begrenset til to ganger folketrygdens grunnbeløp (per 01.05.2005 kr 121 398). Rimelige omkostninger i forbindelse med konkursbegjæringen kommer i tillegg.

Dersom du har fått forskuttet dagpenger, trekkes disse fra ved utbetalingen til deg. Annen inntekt i søknadsperioden går også til fradrag.

Slik går du fram

Du kan som nevnt be tillitsvalgte om hjelp dersom du har behov for å søke om lønnsgaranti. Foretrekker du å gå frem på

egen hånd, må du gjøre følgende:

- Fyll ut søknadsblankett A «Melding av lønnskrav mv. til konkursboet». Blanketten får du hos Arbeidstilsynet eller hos bostyrer. Tingretten kan opplyse om hvem som er bostyrer, og bostyrer kan hjelpe deg med å fylle ut blanketten.
- Send blanketten til bostyreren. Det er viktig å holde fristen tingretten har satt for å melde krav i konkursboet.
- Bostyrer kontrollerer og vurderer kravene og sender dem til Arbeidstilsynet for avgjørelse.
- Hvis kravene dekkes, får bostyrer overført pengene, som så utbetales til deg. Før utbetaling skal bostyrer foreta pliktede trekk, for eksempel skatt.
- Hvis du ikke får dekket kravene dine, kan du klage.

Klagefristen er tre uker fra du har mottatt avslaget.

«Det er viktig at du handler raskt... Går det for lang tid, kan du miste retten til lønnsgarantidekning.»

- Målet er full barnehagedekning så raskt som mulig

... og deretter avvikling av kontantstøtten, sier Trond Giske. Han mener at hvis barnehagen i større grad hadde vært anerkjent som et pedagogisk tilbud og ikke bare som et omsorgstilbud, hadde det vært lettere å oppnå full dekning.

Trond Giske synes professor Bengt-Erik Anderssons resultater er interessante, først og fremst i den betydningen at de bekrefter det vi ifølge ham allerede vet, nemlig at det lille barnets læring får betydning for det langt inn i tenårene. Han tror imidlertid ikke at Anderssons undersøkelse er nevneverdig kjent blant stortingskollegene.

– Derfor er det viktig å gi alle barn en likeverdighet mulighet til å komme i gang med læring i den typen tilbud barnehagen representerer, sier han. - Anderssons undersøkelse er nok en bekreftelse på det vi ofte har sett har sett, nemlig at i den grad et barnehagetilbud eller andre pedagogiske tilbud koster for mye, er for utilgjengelige eller får for små ressurser, kan det bidra til å reproducere sosiale forskjeller i samfunnet.

Giske og hans parti vil ha full barnehagedekning: - De som vil ha en barnehageplass, skal kunne få en plass. Vi er også imot kontantstøtten, og vi vil avvikle den hvis vi får til full barnehagedekning. Barn som har et omsorgstilbud på dagtid får gjennom barnehagen et godt pedagogisk tilbud.

Han ser på kontantstøtten som i stor grad en dagmammareform: - Kontantstøtten fungerer som en ekstra barnetrygd, og ingen har noe imot å få penger. Ordningen har imidlertid neppe bidratt til å øke samværet mellom foreldre og barn i nevneverdig grad, tror Giske. Han synes for øvrig det blir veldig spesielt at noen skal få betalt for å la være å bruke vel-

ferdstjenester. Ingen som ikke tar en høyere utdanning får i stedet et kontanttilskudd, som han sier. Ingen får heller kontanttilskudd for å holde seg friske slik at de lar være å bruke sykehusene.

Jobb nr. 1 og nr. 2

– Politikernes jobb nr. 1 bør være å skaffe plasser nok til alle de foreldrene som vil ha en barnehageplass. Jobb nr. 2 bør være å få gjennomført en maksimalpris på 1750 kroner for en plass, sier Giske, som fastslår at når det ikke har skjedd til nå, skyldes det motstand fra regjeringspartiene Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre, samt fra Fremskrittspartiet.

– Det er klart at hvis en barnehageplass koster 1750 kroner i stedet for 2750, vil det gjøre flere foreldre i stand til å betale for en plass, sier Giske, som kobler maksimalprisspørsmålet opp mot kontantstøtten: - Klarer vi å fjerne kontantstøtten, vil vi ha fjernet enda et hinder. Til sammen vil disse to tiltakene kunne føre til en kraftig økning i oppslutningen om barnehagen.

– Når vi en gang kommer så langt, får vi se hvordan vi vil forholde oss til dem som ikke vil bruke barnehagen da heller. En mulighet er å tilby barna en viss mengde gratistid, en kjernetid, i en periode før de skal begynne på skolen.

Det finnes ingen argumenter imot full og rask barnehageutbygging i et land som Norge, det er Giske enig i. Han framhever da også

Trond Giske, stortingsrepresentant for Arbeiderpartiet og tidligere utdanningsminister, er trolig snart personlig interessert i en barnehageplass. Her med datteren Una på armen, t.h. Unas mor Anne Grethe Moen. Far sitter nå som andre nestleder av Stortingets familie-, kultur- og administrasjonskomité, som blant annet arbeider med barnehagespørsmål. (Foto: Lise Åserud/Scanpix)

Stortingets forståelse for å satse økonomisk på barnehagen. Resultatet er reduserte priser og økt dekningsgrad. Kommunene får både investeringstilskudd og tilskudd av driftsmidler, og Kommune-Norge har ifølge Giske virkelig oppdaget hvor gunstige ordningene er.

Start PISA-debatten i barnehagen

– Barnehagedebatten bør så absolutt kunne føres i en PISA-sammenheng, mener han (PISA = Programme for International Student Assessment, norske elever har som kjent angivelig ikke gjort det så bra på disse målingene, Red.s anm.).

– Det kan ikke være tvil om at dersom barnehagesektoren i større grad var blitt erkjent som en del av det pedagogiske programmet for barn og unge, så hadde den kanskje stått sterkere statusmessig, sier Giske, som mener at barns omsorgsbehov i og for seg burde være et tungt nok argument for å satse penger.

Et lite hælspark til Høyre: - Det burde jo være en tankevekker for et parti som er så bekymret for norske elevers resultater, at full barnehagedekning og muligheten til å gå i barnehage faktisk kan være en avgjørende faktor.

Vi må være frimodige

Livslang læring begynner når vi kommer til denne verden. Arbeidet med språk, tekst og kommunikasjon fortsetter i barnehagen og læringen skal være *livsvid*. Forskning viser at språkstimulering og et rikt muntlig språk i førskolealder korrelerer med gode lese- og skriveferdigheter i senere skolealder. Det lønner seg å begynne tidlig.

Av Einar Juell

Høyres leder Erna Solberg ønsker å innføre språktester for alle fireåringer ved helsestasjonene. Skal denne testingen foregå etter kunnskapsmål utviklet og dokumentert i barnehagen og skal testene danne et konstruktivt grunnlag for arbeidet med språk og språkforståelse i barnehagen? Språktester forteller noe om vårt læringssyn på barn og barndom, og den kvaliteten vi skal videreutvikle i barnehagen. I et slikt perspektiv vil dokumentert pedagogisk praksis være et kontrollprosjekt. Er tester og språkkontroll egnet til å tenne gnisten i samtaler og den livsvide læringen? De teoretiske refleksjonene kan lett bli avløst av en ensidig kontroll over praksis basert på tester. Standardiserte programmer kan medføre at resultatet over tid fører til ikke bare trivialisering av hva pedagogisk profesjonalitet er, men også til en banalisering av praksis.

Språkforskeren Bente Hagtvædt understreket på et seminar om tidlig språkstimulering og livslang læring at variasjonen mellom barna skapes i førskolealder og må dempes i førskolealder. Hun hevdet at barnehagene er et utmerket sted å drive aktiv og systematisk språkstimulering av to hovedgrunner:

- Barna har ikke rukket å samle nederlag og danne seg et negativt selv bilde knyttet til læringen.

- Læringen kan skje uten prestasjonspress og standarder som skal nås.

Skolens mottakerrolle må være tydelig, barna må oppleve respekt for den kunnskapen og de erfaringer de har med seg. **Det er to hovedbarrierer for at norske barn skal bli bedre til å lese og skrive.** Den ene er en barnehagekultur som mener at systematisk språkutvikling og arbeid med tekstkultur er ødeleggende for den gode barndommen. Den andre er en småskolekultur som har en altfor teknisk og formalistisk tilnærming til lese- og skriveutviklingen.

Et pedagogisk grunnlagsproblem

Pedagogikken har et mandat i oppdragelsen. Pedagogikk handler om en kommunikativ praksis i motsetning til en teknisk praksis. Tian Sørhaug (2004) understreker at kunnskap har immaterielle egenskaper og verdier og må derfor deles i dialogen for å gi mening. Hvordan skal vi måle læring, skal vi teste kunnskapsmål? Filosofen Hans Skjervheim kritiserte den naturvitenskapelige og instrumentelle tendensen til å redusere pedagogisk teori og praksis til teknologisk teori og praksis. Forskeren pekte på at **vi i vår vestlige kulturtradisjon nærer en ureflektert tillit til våre kontrollprosjekt, at de er kjennetegnet av «hybris», overmot.**

Ifølge formålsparagrafen i den nye barnehageloven skal barnehagen skape et godt grunnlag for livslang læring. Barnehagen skal gi barna kunnskaper på sentrale og ak-

tuelle områder. Hva er da livslang læring i barnehagen som en del av utdanningsløpet? Barnehagens mandat er i det nye forslaget til rammeplan, fra en gruppe ledet av professor Thomas Moser fra Høgskolen i Vestfold, knyttet til læring, ikke bare her og nå, men i et livslangt perspektiv. Læring i barnehagen er en forberedelse til skolens aktiviteter, sammenhengen mellom barnehagens og skolens aktiviteter skal styrkes og tydeliggjøres. Personalet i barnehage og skole skal dokumentere og uttrykke hva barna lærer over tid i institusjonene. I rammeplanforslaget er det dissens om vi skal dokumentere læringsmål for virksomheten i barnehagen. Læring i utdanningssystemet er ofte relatert til undervisning og kunnskapsmål.

Filosofen Voltaire uttrykte det slik: «Å undervise er ikke å fylle et kar, men å tenne en ild». Det er på tide å løfte fram og diskutere læringsbegrepet i en etisk og relasjonell sammenheng. Menneskene i barnehage og skole lever jo ikke i et sosialt vakuum.

Vi vet at barns læring er sammensatt og kompleks, kunnskap antar ulike former. I det nye rammeplanforslaget, heter det (s.25): «Læring må ses i et dobbelt perspektiv, fordi det ikke bare er barna, men også personalet som lærer kontinuerlig i barnehagen. Barnas læring og utvikling krever kontinuerlig tilpasninger i personalets pedagogiske virksomhet». Utfordringene står i kø for barn, foreldre og personalet i barnehagene. Hva betyr for eksempel personalets arbeidsvilkår i det moderne utdanningsløpet for mulighetene til å dokumentere barnas og egen læring over tid? Hvordan er det mulig å nærme seg begrepet livsvid læring?

I debatten og høringen om ny rammeplan for barnehagen blir profesjonens egne frimodige ytringer viktige for kvaliteten i framtidens barnehage. Hva skal barnehagen være for barn og voksne? Personalet skal på en og samme tid utvikle og forvalte kunnskap og læring slik at barnehagen er i stand til å mestre daglige utfordringer og etablere ny praksis når det er nødvendig.

og reflekterte

Einar Juell er utreder i Utdanningsforbundets utredningsavdeling.

(Foto: Aase Andreassen)

«... Voltaire uttrykte det slik: „Å undervise er ikke å fylle et kar, men å tenne en ild.“ Det er på tide å løfte fram og diskutere læringsbegrepet i en etisk og relasjonell sammenheng. Menneskene i barnehage og skole lever jo ikke i et sosialt vakuum.»

Førskolelæreren skal være både reiseleder og stifinner i pedagogisk praksis.

Hvordan kan gnisten tennes, inkluderes og prioriteres i våre frimodige ytringer om livsvid læring?

Dannelse og demokrati

I Utdanningsforbundets politiske dokumenter karakteriseres dialogene om profesjonsidealer og pedagogisk dannelse som eksemplariske prosesser for utvikling og forandring. Etisk sett handler dette om å slippe seg løs i tilliten og være frimodige nok til å stå fram i motsigelsene i dialogene. Utfordringen og dialogene om pedagogikkens mandat og læringssyn må tas på ramme alvor. Det reflekterer intensjonene i barnehagens rammeplanforslag og skolens læreplaner om å utvikle det kritiske blikket. Hva innebærer

dette i forhold til frimodighet og refleksjon? En eksemplarisk og faglig reetablering av pedagogikkens innhold kan bidra til en fornyelse av lærerideologien og profesjonsidealene. I tåka vil mange hevde: Ja kanskje det, men det er høst i Norge og pedagogene strever under alle kontrollprosjektene. **Har teknologisk praksis i barnehagen gått for langt?**

Rune Slagstad(1999) sier at «vi» må gjenerobre dannelsesbegrepet, fordi dannelse er en forutsetning for demokratiet. Forskeren konstaterer at behovet for kritisk refleksjon er en forutsetning for å etablere nye forståelsesrammer eller diskurser. I praksis vil våre handlinger ofte være styrt av regler og dialogene blir rutinepregete. Derfor må vi alltid fortolke reglene og våre handlinger i lys av den situasjonen vi står i eller overfor. Danning bør behandles med kløkt. Det er når vi an-

vender regler med et kritisk blikk og kløkt at vi gjør dem rettleidende for våre handlinger. I beste fall kan det betraktes som tillitskapende, engasjerende og motiverende. Vi ønsker å tenne gnisten og oppfordre til debatt om kvaliteten og innholdet i barnehagen.

Faglig kritikk

Utdanningsforbundet har med sitt organisasjonsprosjekt initiert en dialog om verdier. Hvis vi skal styre etter verdier, er det avgjørende hvilke verdier vi styrer etter. Vi trenger bevissthet og kritisk refleksjon rundt læringssyn og verdigrunnlag som grunnlag for ny planlegging og vurdering av en ny rammeplan. Kunnskap er kompleks, læring er å bevisstgjøre seg og håndtere denne kompleksiteten

Utdanningsforbundet skal videreutvikle den kritiske samtalen om tidlig læring i utdanningsløpet, skape faglig fortrolighet og legge til rette for strategiske dialoger om profesjonsidealene. Omsorg, oppdragelse og pedagogisk dannelse skal reflekteres i diskursen i en frimodig meningsytring om yrkesetikk. Dannelse og diskurs betyr i denne sammenhengen en forståelsesramme for debatten om pedagogisk profesjonalitet.

BLI PROFF

Og om du ikke er helt sikker på om du er proff ennå, kan du ha nytte av skriftserieheftet **Førskolelærerne og debatten om profesjonsidealet**

Delta i debatten
Bestill i dag!

Kontakt Marianne Langeland på
telefon 24 14 20 40

Eller bestill per e-post til
marianne.langeland@utdanningsakademiet.no

Heftet koster 100 kroner

Profesjonsidealer eller profesjonelle idealer

Ikke vær redd for debatt, og ikke vær redd for å ta debatten om viktige spørsmål med ut i det offentlige rom, oppfordrer den forrige lederen av seksjon barnehage.

Av Laila-Brith Josefsen

Jeg ble utfordra til å komme med et innspill til debatten om profesjonsidealer: Relevans og konsekvenser for førskolelærerne, fordeler og ulemper, farer og muligheter. Jeg sa ja, nølende. Og hvorfor det? Jeg har vært forholdsvis kort tid i barnehagen etter 15 år som tillitsvalgt sentralt i Norsk Lærerlag/Utdanningsforbundet. Jeg er nå styrer i en treavdelings kommunal barnehage uten tillitsverv.

Jeg har fulgt noe av debatten på nettet. Jeg ble engasjert fordi jeg er uenig i noe av kritikken mot debatten. Begrepet *profesjonsidealer* virker noe fremmedgjørende på meg. Jeg har imidlertid *profesjonelle* idealer. Jeg er opptatt av kontinuerlig refleksjon rundt yrkesutøvelse og yrkesetikk, og jeg er opptatt av at lojalitet og ytringsfrihet er under press og at taushet ikke alltid er gull.

Dette er bakgrunnen for hvorfor jeg hiver meg ut i debatten om hvorfor denne debatten er viktig, og hvilke fordeler og muligheter som ligger i dette.

Profesjonelle idealer – lojalitet og ytringsfrihet

Som tillitsvalgt viar jeg stolt over å representere førskolelærerne, ei yrkesgruppe som nyter stor tillit hos dem som har kjennskap til barnehagens indre liv. Nå som styrer er jeg ikke mindre stolt av å være leder for ei personalgruppe med mye kompetanse. Jeg er også imponert over alt det som skjer i mange barnehager i kommunen, over styrere og pedagogiske ledere som viser et stort engasjement i jobben sin i barnehagen, på foreldremøter og andre interne møter, og på styrersamlinger i kommunen. Men jeg undrer meg fortsatt over tausheten utad.

Hvorfor overlater førskolelærerne i stor grad den offentlige arenaen til «forståseppåere»?

Hvorfor kommer ikke flere av de gode debattene, refleksjonene, holdningene, synspunktene i større grad ut av barnehagens interne møter og pauserommet?

Hvorfor overlates Utdanningsforbundets de-

battarenaer i stor grad til skoleledere og lærere?

En debatt om profesjonsidealer kan styrke oss i vårt daglige arbeid, og den kan inspirere oss i til å ta del i den offentlige debatten.

En betalt reklamekampanje fra forbundet eller politiske utspill overfor sentrale myndigheter og arbeidsgivere kan ikke erstatte medlemmenes daglige arbeid. Våre tillitsvalgte gjør et viktig arbeid sentralt og lokalt, men vi må gjøre vår del. Vårt arbeid må synliggjøres ut av barnehagen. Det er ikke alle som kjenner til hva vi kan, hva vi gjør og hvorfor. At barn lærer i barnehagen og at vi er grunnmuren i utdanningssystemet. Vi scorer høyt på alle brukerundersøkelser, men fortsatt sitter det for mange med makt og myndighet sentralt og lokalt som ikke vet, eller kanskje vil vite.

Vi har gjort kvantesprang opp gjennom historien. Reaksjonene fra foreldregrupper, medier og mange lokale arbeidsgivere på regjeringens forslag til endringer av barnehageloven, er et eksempel på det. Disse reaksjonene kom fordi vi la grunnlaget for det. Men i deler av Stortinget, Kommunenes Sentralforbund og hos for mange lokale private og kommunale arbeidsgivere sitter det langt inne å anerkjenne oss som profesjonelle pedagoger.

Debatten er grunnleggende

Noe av kritikken mot debatten om profesjonsidealer har vært at den er «navlebeskuende» og at forbundet burde konsentrere seg om de politiske utfordringene, som ny barnehagelov, utdanningsminister Kristin Clemets skolepolitikk, ny arbeidsmiljølov, pensjonsreformen, og så videre. Jeg deler ikke denne kritikken.

Det arbeidet som så langt er nedlagt i forbindelse med ny barnehagelov og Clemets skolepolitikk viser hvor viktig en slik debatt er. Som fagforbund for pedagoger må vi ha fokus på utvikling av vårt eget fag og det konkrete arbeidet i barnehagen, i skolen og ved høyskoler og universiteter. Anerkjennelse er ikke noe vi uten videre får. Anerkjennelse er noe vi må tilkjempe oss. Hvis vi vil ha anerkjennelse for vårt arbeid og vår politikk, må vi vise at vi kan og vi vil. Det nytter ikke bare å si at vi har utdanning og kompetanse som begrunnelse for gode rammebetingelser, likelønn, og så videre. Det er heller ikke nok å bruke kampmidler. Vi må vise til handling og vi må ha faglig tyngde. Derfor er de pedagogiske debattene på våre arbeidsplasser et viktig grunnlag både for forbedring av eget arbeid og for resultater i det politiske arbeidet. Kvalitet på arbeidet vårt er avhengig av utvikling, bevisstgjøring og kompetanseheving.

Laila-Brith Josefsen var i 15 år fram til Utdanningsforbundets landsmøte i 2003 leder av først avdeling for førskolelærere i Norsk

Lærerlag og deretter av seksjon barnehage sentralt i Utdanningsforbundet. Nå er hun styrer for en treavdelings barnehage i Fredrikstad kommune i Østfold.

(Foto: Erik Sundt)

Det er den offentlige debatten som legger grunnlaget for gode rammebetingelser, for et lov og avtaleverk som gir oss muligheter til å gjøre en god jobb som arbeidstakere. Den interne debatten styrker oss til å ta den eksterne, til å våge å stå fram, til å vise fram og til å argumentere for våre standpunkter.

Jeg utfordrer!

Vårt yrke krever refleksjon og bevissthet, og vi må kunne begrunne våre valg. Vi må ha et språk som kan formidle, og vi må ha et engasjement. Vi er maktutøvere, men vi kan også være «demokratiets voktere». For meg betyr dette at vi må ha et forhold til barn og foreldre som bygger på tillit, troverdighet og respekt. Og at vår lojalitet først og fremst er hos barna. Med barns og foreldres tillit i hverdagen, har vi muligheter for å være med å påvirke samfunnets prioriteringer og våre rammevilkår.

I disse tider med blant anna utvikling av sjølstendige virksomheter, kommunal fattigdom og privatisering, lederavtaler, prestasjonslønn og krav om lojalitet, er det viktig å styrke oss sjøl internt for å kunne gå ut eksternt. Hvor ligger lojaliteten og hva betyr ytringsfrihet? Min utfordring til meg sjøl og andre førskolelærere blir da:

Ta de interne debattene om profesjonelle idealer, yrkesetikk, lojalitet og ytringsfrihet. Ta med debattene og våre dilemmaer ut i det offentlige rom og ta del i den politiske debatten.

Noe av målsettinga med den interne debatten bør også være å utvikle en felles begrepsforståelse i Utdanningsforbundet, et felles språk som kan forstås utad. Felles språk og felles verdigrunnlag kan gi oss et bedre utgangspunkt for forståelse av sammenhengen i utdanningssystemet fra barnehage til høgskole/universitet.

Les temaheftet om førskolelærerne og debatten om profesjonsidealet

Laila-Brith Josefsen vet hva hun snakker om. Derfor tillater vi oss å minne om at *Bedre barnehager skriftserie nr. 1, våren 2005*, fortsatt kan bestilles. Dette er et temahefte om profesjonsidealdebatten i et førskolelærerperspektiv. Denne debatten utgjør et hovedpunkt i *Prosjekt organisasjon 2006*. Utdanningsforbundets krafttak for å bygge en sterkere og mer slagkraftig organisasjon bygd på profesjonsstolthet og demokrati.

Dersom du ønsker å stå godt rustet til å delta i denne debatten, bør du anskaffe dette temaheftet. Les hva spennende bidragsytere har å si om dette vanskelige feltet. Lars Gunnar Lingås (tidligere generalsekretær i Human-Etisk Forbund) står for artikkelen *Fra «tante» til proff*, mens Helen Bjørnøy, generalsekretær for Kirkens Bymisjon i Oslo, understreker at *Menneskesynet er viktigast*. Universitetslektor Tore Frost (benyttet som kursholder om profesjonsidealet av Utdanningsakademiet, dessuten tidligere gatefilosof i Bergen), har skrevet *Respekt for menneskeverdet* gjelder også i barnehagen, mens høgskolelektor Geir Afdal ved Høgskolen i Østfold utdyper hva han mener med at *Førskolelærerrollen trenger kriterier for profesjonalitet*. En rapport fra praksisfeltet er det høgskolelektorene

Anne Tove Fennefoss, Kirsten Elisabeth Jansen og Kari Wigstøl som står for med artikkelen *Samfunnet og familien i endring – førskolelærerprofesjonen i endring*.

Alt i alt tør vi påstå at du trenger *Bedre barnehager skriftserie nr. 1, våren 2005*, dersom du har ønsker og ambisjoner om å gjøre ditt beste i profesjonsidealdebatten!

Kontakt Marianne Langeland i Utdanningsakademiet, tlf. 24 14 20 40, e-postadresse: marianne.langeland@utdanningsakademiet.no.

Bestill ditt eksemplar snarest! Heftet koster bare 100 kroner.

Nye bøker

Omtaler

FØRSKOLELÆRER OG LEDER
-EN KOMPLEKS OG VIKTIG OPPGAVE
Unni Bleken
127 sider
Pedagogisk Forum 2005
ISBN 82-7391-121-7

Bokens forside.
Forsidefoto ved Klausine Rønnes,
grafisk formgivning ved Fete typer.

Enhver barnehage trenger en daglig tilstedeværende leder med klart definert ansvar og myndighet, understreker Unni Bleken i boken *Førskolelærer og leder*. Bleken tar et oppgjør med myndighetene som på flere måter lar dagens barnehager henge ledelsesmessig i løse luften.

Enhver barnehage sin daglige leder!

Unni Blekens nye bok, utgitt av Pedagogisk Forum, tar for seg de komplekse lederoppgavene som er knyttet til yrket som førskolelærer. I *Førskolelærer og leder* – med undertittelen *en kompleks og viktig oppgave* argumenterer hun for at lederen for hver enkelt barnehage må styrkes og tydeliggjøres. Statlig og kommunal forvaltning må også ta et større ansvar for utviklingen av gode barnehager. Nå er dette ansvaret i altfor høy grad lagt på førskolelærerne alene, uten at de får den forvaltningsmessige og organisatoriske støtten de trenger. Opplæring er ikke nok, mener Bleken, førskolelærerne må få rammer å sette ting inn i. Hva har den enkelte barnehage selv ansvar for i en kvalitetsutvikling? Hvilket ansvar har Barne- og familiedepartementet? Fylkesnivået? Kommunen? Eieren?

– Førskolelærerne er tradisjonelt opptatt av pedagogiske spørsmål, og diskuterer gjerne det. Men de må begynne å interessere seg mer for å drøfte og analysere sitt eget handlingsrom. De må ikke med glød kaste seg over en ny rammeplan uten å reflektere over om det er mulig å iverksette rammeplanens intensjoner med det verktøyet som er utlevert. Er det viktigst nå å lage nye planer, eller hvor brenner tampen mest, spør Bleken.

– Kvalitetsutvalget for barnehagen (2005) oppsummerer i sin rapport seks punkter hvor dagens barnehager etter deres mening ikke blir tilstrekkelig ivaretatt av myndigheter og politikere. En ganske drepende kritikk, sier hun (se bokens side 120, Red.s anm.).

Uklare maktforhold

I det første kapitlet i boken drøfter Bleken *interessent*begrepet. Barnehagens interessenter er barn og foreldre, barnehagens personale, eierne, forvaltningen og politiske organer. Maktforholdet mellom disse interessentene er uklart, mener hun. Og hva er styrerens ansvar og forpliktelser der hun befinner seg midt mellom kryssende interesser og ønsker fra de ulike grupperingene?

– Jeg har særlig tatt for meg stillingsinstruksene i de nye enhetslederstillinger, for de

er illustrerende, sier hun. – Disse viser at enhetslederen formelt er den øverste pedagogiske og administrative lederen for virksomheten (barnehagen), men i beskrivelsen av hva enhetslederen skal gjøre, hva arbeidsoppgavene hennes er, er administrative og organisatoriske oppgaver beskrevet i detalj, mens de pedagogiske lederoppgavene sies det lite eller intet om. De siste er også ofte samlet i en ny pedagogisk konsulentstilling. Innholdet i denne lederstillingen er stort sett svært vagt formulert, og den er underordnet den administrative lederen.

Bleken har ikke funnet noen eksempler på at de pedagogiske lederoppgavene er definert som overordnede og de administrative som konsulentfunksjoner. Men det er faktisk en pedagogisk oppgave å ivareta barnehagens formål: Å være et godt oppvekstmiljø for barn, fastslår hun.

En definert lederstilling

– Jeg er opptatt av begrepet «daglig tilstedeværende leder», sier Bleken. – Mange barnehager har mistet sin tidligere daglige leder gjennom å bli samlet under en felles enhetsleder som skal forholde seg til flere institusjoner med av og til stor geografisk avstand mellom dem.

Bleken mener at ethvert hus eller bygning som inneholder en barnehage trenger en stedlig arbeidsleder. Det må finnes en arbeidsleder som tar imot henvendelser utenfra som gjelder den lokale barnehagen, som personale og foreldre kan henvende seg til i det øyeblikk det oppstår et eller annet som barnehagen som helhet må forholde seg til.

– I barnehager skjer det noe ustanselig, og veldig fort. En trygg personalgruppe er avhengig av å vite hvem på huset som har ansvar og plikt til å treffe viktige og raske beslutninger i den daglige driften, være koordinator og pådriver i arbeidet. Denne stillingen må være definert i barnehagens bemanning, sier Bleken. – Er den ikke det, viser erfaring at det ofte blir den førskolelæreren på huset som har lengst erfaring, den pedagogiske lederen ved en av avdelingene, som må gå inn og løse disse lederoppgavene, fordi noen må gjøre

Unni Bleken, f. 1929, er utdannet førskolelærer og har ti års praksis som avdelingsleder og styrer i kommunale barnehager. Hun var rektor ved Barnevernsakademiet i Oslo 1983 – 1994, og var leder av utvalget som i perioden 1990 – 1992 utarbeidet forslag til Rammeplan for barnehagen. Hun er en av pionerene innen førskolelærerutdanningen her i landet, og også fagforeningsaktiv: Hun var styremedlem og leder av avdeling for førskolelærere i Norsk Lærergag i tidsrommet 1970 – 1975.

(Foto: Erik Sundt)

det. Dette går ut over hennes egentlige arbeidsoppgaver og hennes medarbeidere, fordi hun stadig må gå ifra for å ivareta arbeidsoppgaver som før ble ivaretatt i styrerstillingen.

– Den daglig ansvarlige arbeidslederen i hvert enkelt barnehagehus må inn igjen, og det raskt, ellers kan barnehagen komme til å gå i oppløsning, frykter hun.

Etaten som ble vekk

I *Førskolelærer og leder* er Bleken opptatt av konsekvenser for barnehagen av de store omorganiseringene som har funnet sted i kommunal forvaltning i de senere årene. Svært mange kommuner har fjernet mellomlederstillinger i sin administrasjon, og overført flere selvstendige oppgaver til de enkelte virksomhetslederne, blant annet i barnehager og skoler. For barnehagene har dette ofte betydd at faglig koordinerende kompetanse som ble ivaretatt av kommunens barnehagekonsulent ikke lenger finnes på dette nivået. I forbindelse med iverksettingen av Rammeplanen av 1996 ble det gjort mye godt arbeid i kommuneadministrasjonene. Barnehageloven av 1996 skjerpet blant annet kommunens tilsynsplikt med private barnehager, og ansvar for å følge opp at også disse iverksatte ram-

meplanen. Ofte løste barnehagekonsulentene denne oppgaven ved å etablere felles fagteam for førskolelærere i kommunale og private barnehager. Et slikt samarbeid på kommunenivå var relativt nytt, og viste seg å være meget fruktbart, ikke minst for de mange små barnehagene med isolerte fagmiljøer. Men ved omorganisering til såkalte tonivåkommuner ble ofte nøkkelstillingen som barnehagefaglig konsulent fjernet, og da falt også barnehagenes faglige nettverk fra hverandre, framholder Bleken som er forbauset over at det har vært så lite oppmerksomhet omkring konsekvenser for barnehagene av overgangen til tonivåkommuner. For barnehagene gjelder det jo også at det er kommunen som er lovpålagt å godkjenne og føre tilsyn med private barnehager.

– Men hvordan løser kommunene denne oppgaven når etatsnivået som utførte den er rasjonalisert bort? Her brenner virkelig tampen! Opplæringsloven stiller krav om at hver kommune skal ha skolefaglig kompetanse over skolenivå i kommuneadministrasjonen. For de få private skolene sikrer politikerne altså at det er en tilsynsmyndighet på administrativt nivå. Men overfor halvparten av barnehagene, de private, har man ikke lagt inn en tilsvarende sikringsbestemmelse i den

nye loven om barnehager. Helt uforståelig, sier hun.

Tilbakemeldingsplikt!

Skal lederne i barnehagen prioritere kvalitetskrav i lover og forskrifter, eller skal de adlyde sentrale og lokale myndigheters kvantitative og økonomiske krav? Dette problemet sliter alle ledere innen offentlig sektor med. Enhetslederen/styreren ser ofte som den første hvordan politiske vedtak og formulerte visjoner virker.

Lederen har en selvfølgelig plikt til å iverksette vedtak fra sine overordnede, men etter Blekens mening har hun en like stor plikt til å melde tilbake hvordan vedtakene virker i praksis. Spørsmålet er: Gjør hun det? Eller arbeider hun innenfor et system som ikke oppmuntrer den slags vurderende tilbakemeldinger, særlig ikke hvis de er negative? Ingen av stillingsinstruksene Bleken samlet i arbeidet med ledertemaet inneholder bestemmelser som pålegger enhetslederne å melde tilbake til de overordnede beslutningstakerne hvordan det egentlig står til der ute på grunnplanet.

Nye bøker

Omtaler

**PÅ RANDEN AV LEDELSE –
EN VEIVISER I FØRSTEGANGSLEDELSE**
Frode Hübertz Haaland og
Frode Dale
Gyldendal Akademisk 2005
ISBN 82-05-33917-1
206 sider, kr 329,-

**Mange førskolelærere
blir ledere: Pedago-
giske ledere, styrere,
enhetsledere. Mange
skjønner imidlertid
ikke at det å bli leder
for førskolelærere ikke
er det samme som å
være førskolelærer.
Det er dette *På randen
av ledelse – en vei-
viser i førstegangs-
ledelse* handler om.**

Frosken ser litt sliten ut – et bilde av den desillusjonerte førstegangsleder? Bokforsiden er utformet av Kirsten Opstad og Kristin Berg Johnsen.

Lederambisjoner? Forbered deg grundig!

Forfatterne av *På randen av ledelse – en veiviser i førstegangsledelse* (Gyldendal Akademisk), Frode Hübertz Haaland og Frode Dale, har skrevet en etter eget utsagn lettlest bok for folk som har ambisjoner om å bli ledere, for eksempel førskolelærere, og som kanskje befinner seg i den situasjon at det nye karrieretrinnet er i ferd med å bli en realitet. De hevder at dette trolig er den hittil eneste boken i sitt slag i verden. Det er skrevet mange bøker om ledelse, men ingen som beskriver helheten i de problemene og utfordringene som er knyttet til det å gå inn i en lederstilling for første gang: Det at man skal omforme sin identitet og etterfølge en forgjenger.

Førskolelærere blir ofte lede-

re, og selvsagt blir da den første gangen den første. Dale, som fleiper med at han har en søster som er førskolelærer, har bakgrunn fra Forsvaret, studier i ledelse og organisasjonsutvikling, og har skrevet masteroppgave om sjefsskifter i Hæren, håper at *På randen av ledelse* - ... kan gi førskolelæreren som vil bli leder to ting: For det første et bilde av hva lederrollen faktisk innebærer. Med et slikt bilde klart for seg vil hun kunne gjøre et mer velfundert valg om å bli leder. Og for det andre, fordi førskolelæreren da forhåpentligvis forstår mer av det hun skal inn i, begynner hun å forlange opplæring, støtte og innfasing, av dem som er hennes oppdragsgivere.

Haaland, som har tre års erfaring fra arbeid i barnehage, sier at en klassisk førstegangsledertabbe, og en tabbe som en førskolelærer vil ha særlig lett for å gjøre, er å gå inn i den for kollegiale rollen.

Førskolelærers fallgruve

– Relasjonene er veldig tette i barnehagen og alle er enige om kjerneoppgavene, sier Haaland. – Miljøet er nært, kreativt og vennskapelig. Dette gjør det lett for førskolelæreren som leder å gå i en bestemt fallgruve: Faren er stor for at hun ikke griper rollen som leder og arbeidsgiverrepresentant. Hun har fått beslutningsmyndighet, men benytter seg ikke av den.

– Den som blir forfremmet og rykker opp et hakk, får «plutselig» tilgang til og innsikt i det som skjer på et høyere nivå. Der fattes det beslutninger som medarbeiderne til førskolelæreren som leder ikke liker fordi beslutningene fordrer end-

ring og ny tenkning, sier Dale. – Førskolelæreren som leder blir budbringeren ovenfra i forhold til sine medarbeidere i barnehagen – men det er det lederoppgaven går ut på.

Dersom du som leder havner mellom barken og veden, tilhører lojaliteten din dine oppdragsgivere over deg. Godtar du ikke det, bør du vurdere å si fra deg lederstillingen.

Dale er av den mening at mange førstegangsledere mer forsøker å bli likt enn respektert: – Dette handler om både å fatte og kommunisere upopulære beslutninger. Dersom du forsøker å bli likt, vil du sannsynligvis også gjøre ubevisste valg som handler om å unngå å bli mislikt. Medarbeiderne dine må respektere at du sitter der med den rollen du har, at du faktisk er en budbringer fra dem høyere opp. Dette vil imidlertid kreve arbeid fra din side.

Mange førskolelærere blir ledere gjennom å bli forfremmet til å lede sine tidligere kolleger. Dette kaller Haaland det mest betente av alt: – Da får du høre ting som «hvordan kan du gjøre dette, du som kjenner oss, og vi som var venner for en uke siden, og da var du enig med oss». Personalgruppens føringer ligger der veldig sterkt for den nyutnevnte førstegangslederen.

Lederen må bevisst legge bak seg personalgruppens forventninger, ønsker og tankesett når hun trer inn i den nye rollen. Denne avlæringen er vanskeligere når man fremdeles arbeider sammen med sine tidligere kolleger.

– Det å bli forfremmet fra egen arbeidsgruppe til å bli leder for den samme arbeidsgruppen, er noe av det vanskeligste

som finnes, sier han. - Det er kanskje bedre å skifte barnehage. Da har ikke den nye lederen en felles historie med medarbeiderne som en slags bær på ryggen.

Krev opplæring og støtte

Haaland og Dale feller en hard dom over arbeidsgiversiden her i landet. Norske arbeidsgivere har en ytterst svakt utviklet forståelse av nødvendigheten av lederopplæring. Derfor er boken skrevet for også å hjelpe arbeidsgivere til å ta ansvar for utdanning, opplæring og innfasing av sine førstegangsledere.

– Ledelse er her i landet å sammenligne med å slippe bilførere ut i trafikken uten kjøreopplæring. Alle bilførere her til lands må gjennom grundig opplæring før de slipper til bak rattet ute på veiene, sier Dale.

– Førstegangsledere derimot slippes ut på lykke og fromme, uten noen form for oppfølging og støtte. Og får de noe lederopplæring er den gjerne ensidig kognitiv, isolert fra det praktiske arbeidslivet og med eksempler som ikke passer med disse ledernes hverdagslige arbeidsliv.

Haaland påpeker at alle mener ledelse er viktig, men viktigheten kan i alle fall ikke avleses av de ressursene som brukes på å føre en ny leder inn i rollen og inn i den organisasjonen hun skal virke i.

– For å få fast stilling som foreleser eller forsker i høgskolesystemet må du ha kurs i høgskolepedagogikk, men for de som skal bli ledere finnes det ingen krav om utdanning eller opplæring, sier han.

Er boktittelen en hentydning til den spanske filmskaperen Pedro Almodóvars film fra 1988, *Kvinner på randen av nervøst sammenbrudd*?

– Tittelen ble til i forbindelse med et intervju i forbindelse med «Hverdagens lederskole» (et prosjekt i regi av Norges

Frode Hübertz Haaland, f. 1962, er førstelektor ved Høgskolen i Østfold. Han har forsket på lederutvikling i 15 år. **Frode Dale** (t.h.), f. 1961, er daglig leder av nettverksfirmaet De Gode Hjelperne AS. De siste ti årene har han særlig arbeidet med innfasing av nye ledere og oppbygging av integrasjonssystemer for nyansatte medarbeidere og ledere. (Begge fotografier copyright Gyldendal Akademisk)

Forskningsråd), sier Haaland.

– Jeg intervjuet en mann i begynnelsen av 60-årene. Jeg spurte ham om hvordan han hadde opplevd det å bli leder den første gangen. Minnene gjorde tydelig inntrykk på ham, det var ikke gode minner. Selv 30 år etterpå var det åpenbart at det gjorde ham vondt å snakke om det. Det gjorde et stort inntrykk å se og høre ham fortelle. Jeg fikk det inntrykk av flere av dem vi snakket med at det å bli leder første gang var som en avgrunn de forsvant ned i. På et eller annet tidspunkt klarte de å komme seg opp igjen på den andre siden, i en eller annen tilstand. Det å skulle lede andre mennesker er noe nytt og annerledes. Du befinner deg i samme virksomhet, men det dreier seg om en type annen rolle, en annen type ansvar. Folk ser annerledes på deg, alt fortoner seg annerledes for deg selv.

– Det er viktig å bli gjort i

Elementært for den som vil bli leder

Spør deg selv: Hvorfor vil jeg bli leder?

Hva er motivene mine?

Hva er ønskene og ambisjonene mine?

Skjønner jeg hva jeg begir meg inn i?

Er jeg forberedt? Passer dette for meg nå?

Ligger ting livsfasemessig til rette?

Forstå: Sannsynligvis behersker du ikke det å være leder, for grunnutdanningen din inneholdt lite om ledelse. Det å være leder for førskolelærere er noe annet enn å være førskolelærer.

Derfor: Jeg må kreve opplæring, utdanning, støtte og veiledning. Dette må arbeidsgiver gi meg!

stand til å bære den nye rollen, fortsetter Dale. - Materialet vårt antyder at det kan komme til et sammenbrudd både personlig og organisatorisk dersom forholdene ikke er lagt til rette for lederen.

Noen har ikke de personlige forutsetningene. Noen har for mye å stri med i privatlivet.

– Derfor har jeg lest mye om stress, sier Dale. - Hva som er stress er enkelt, det er situasjonen og dens utfordringer målt mot dine egne forutsetninger. Jo større gap og sprik, jo mer stresset blir du. Når ledere ikke er kompetente eller ikke er gjort i stand til å fylle rollen, er det ikke rart at de blir sterkt stresset. De kan bryte sammen. De ikke bare havner på randen, de blikker over.

– Vi sier at hvis vi vil ha gode ledere, må vi forberede dem. Vi må lære nye ledere lederskapets kart og kompass, sier Dale. - Nå er det ikke sikkert de nye lederne vil forstå alt det de bør forstå

likevel, så derfor trenger de hjelp og støtte. Vårt største ankepunkt mot organisasjonene er deres manglende forståelse og interesse for hvordan overgangsprosessen kan gjøres best mulig. Ikke lettest mulig, for den kommer aldri til å bli lett. Med denne boken vil vi tilby en planke, noe som er litt mer å gå på enn en tynn line, og en stabilisator.

–Hvordan gjøre folk til gode ledere, spør Haaland. -Det er det vi forsøker å antyde svar på. Det er gjort én stor internasjonal undersøkelse, Linda Hills *Becoming a Manager, Mastering a New Identity*, som virkelig har gått i dybden på førstegangsleders utfordringer. Vi tar Hills arbeid et skritt lengre ved å vise de sosiale og organisatoriske konsekvensene det har å arve og overta etter en forgjenger. Man skal ikke bare fylle en rolle, man skal også etterfylle og videreutvikle den.

Her en liten oversikt over kurs i regi av
Utdanningsakademiet som kan være interessante
for førskolelærere, styrere og pedagogiske ledere.

kurs

Biskop Rosemarie Köhn og psykiater Finn Skårderud er blant dem som vil lære deg å bruke begge hjernehalvdeler under Tvilsdagene.

(Foto: Scanpix)

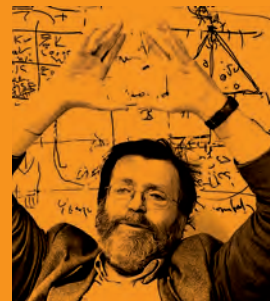
Filosof Tore Frost tar deg med på tvers og i dybden.

(Foto: Tore Brøyn)

Lær om kultur og ledelse av blant andre Loveleen Rihel Brenna og Frank Aarebrot.

(Foto: Marianne Otterdahl-Jensen/FUG, og Scanpix)

Glød, inspirasjon og arbeids glede er noe Sven Svebak kan alt om!

(Foto: Scanpix)

Tvilsdagene

...arrangeres på Hamar og Lillehammer 11. – 14. september. Du får anledning til å møte og høre på biskop Rosemarie Köhn, lederen av Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG), Loveleen Rihel Brenna, professor og psykiater Finn Skårderud, divisjonsdirektør Solveig Brekke Skard ved Sykehuset Innlandet, filosof og universitetslektor Tore Frost, Steinar Bryn, leder av Nansen-skolens dialogprosjekt, kommunikasjonsrådgiver Siren Sundland, sosiolog Lars Ove Seljestad, teater-, film- og fjernsynsprodusent Tom Remlov, Norges Røde Kors' generalsekretær Jonas Gahr Støre, professor og psykiater Ingvard Wilhelmsen, m.fl.

Medarrangører er Norge 2005, Hamar bispedømme, Norges Røde Kors, Bergensklinikkene, og Sykehuset Innlandet. Merk at arrangørene markedsfører Tvilsdagene som «fire dager for begge hjernehalvdeler»!

Lederseminar på tvers og i dybden

Et helt liv. Sted og tid er Vestre Gausdal i dagene 22. – 23. september

Møt professor og psykiater Ingvard Wilhelmsen, filosof og universitetslektor Tore Frost, markedssjef Vigdis Jordal, skuespiller, dramatiker og litteraturformidler Morten Jostad, og teater-, film- og fjernsynsprodusent Tom Remlov.

Medarrangører er Genesis Communication, Wilhelmsen Kulturformidling, Det hemmelige teater, og Kulturstua i Ro.

Kommunikasjon, samhandling og coaching

...er hva det dreier seg om i Utdanningsforbundets lokaler i Hausmanns gt. 17 i Oslo mandag 14. og tirsdag 15. november. Møt foredragsholder Anne Jorunn Ravndal, spesialist innen pedagogisk-psykologisk rådgivning..

Lær om veien *Fra medarbeider til leder av tre som har gått den*. Møt Knut Roald, Geir Knapstad og Lise Reime i Utdanningsforbundets lokaler i Hausmanns gt. 17 i Oslo torsdag 17. og fredag 18. november.

Kultur og ledelse i skole og barnehage

...er temaet på Clarion Hotel Gardermoen utenfor Oslo i dagene 28. og 29. november. Møt Espen Holm, Loveleen Rihel Brenna, Birte Simonsen, Aud Eli Kristoffersen, kordirigent Per Oddvar Hildre, høyskolelektor Berit Aanderaa ved Høgskolen i Vestfold, Åshild Olaussen, Bjørn Overland, Trond Johnsen, førsteamanuensis Marit Granholt ved Høgskolen i Oslo, høyskolelektor Sissel Mørreaunet ved Dronning Mauds Minne, Høgskole for førskolelærerutdanning, og statistiker Frank Aarebrot. Medarrangør er KLM Lahnstein.

Er det noe du savner? *Glød, inspirasjon og arbeids glede* er temaet på Clarion Hotell Gardermoen utenfor Oslo mandag 5. og tirsdag 6. desember.

Møt opp og hør på Lars Helle, Torill Solli Haugen, kordirigent Per Oddvar Hildre, Kari Lossius, Harald Schøyen, og professor i samfunnsmedisin Sven Svebak. Medarrangør er KLM Lahnstein.

Ta deg et kurs i høst!

NÆRMERE OPPLYSNINGER

fås hos Per Arneberg i Utdanningsakademiet,
per.arneberg@utdanningsakademiet.no,
telefon direkte 24 14 20 33, sentralbord 24 14 20 00.

Unni Schjelderup: Gledelig med forskningsstøtte

Førskolelærerne har visst det hele tiden, men det er likevel gledelig med forskningsrapporter som bekrefter det: At barnehager er bra for barn, og at det å begynne tidlig i barnehagen er bra. Det er å ønske at også politikerne forstår dette.

Vi som har arbeidet noen år har vært overbevist om det hele tiden: At barnehager er bra for barn. Vi vil at barna skal ha en god barndom, og tror at barnehagen kan bidra til dette. Vi har også ment at barnehagen er en arena for lek og læring, og dette er for så vidt også stadfestet gjennom rammeplanen. I tillegg har mange av oss vært overbevist om at barnehagebarn ville mestre skolegangen bedre, lettere finne seg til rette og også greie seg bedre på andre måter enn barn som ikke har gått i barnehage. Men vi har kanskje savnet at noen andre enn vi sjøl skulle gi uttrykk for det. At lærere kunne si: Ja, vi ser forskjell på de barna som har gått i barnehage, sammenlignet med barn som har vært hjemme.

Det er derfor gledelig å nå kunne se forskningsrapporter som bekrefter våre antakelser. Særlig interessant er det å se at barn som har begynt tidlig i barnehagen både har bedre sosial kompetanse enn andre barn, og også gjør det bedre rent kunnskapsmessig senere i livet. Mange har jo ment at barnehagen ikke er bra for de aller minste, mens nyere forskning nå altså viser at det for de aller fleste barn er bra å begynne tidlig i barnehage.

Grunnmuren i utdanningssystemet

Samtidig er det viktig å se på innholdet i barnehagen, på kvaliteten av tilbudet vi gir til barn og foreldre. Storting og regjering har nå lenge vært opptatt av å skaffe nok plasser til alle, og til en overkommelig pris. Vi er glade for det. Men ressurser til sektoren må også brukes til å sikre en kvalitet og et innhold i barnehagen som er til beste for barna. Det er også påpekt fra forskerhold at barnas ferdigheter senere i utdanningsløpet henger sammen med om de har gått i gode barnehager. Og gode barnehager er vel det vi alle streber etter å skape? Kanskje særlig vi som arbeider der, og som møter barna hver dag? Vi ser deres behov, deres livsglede, humor, lærelyst. Vi skal være der for dem og vi skal tale deres sak.

Barnehagen skal være grunnmuren i

utdanningssystemet. Den skal være en arena for lek og læring. Barna skal lære sosiale ferdigheter. De skal lære å ta vare på hverandre, og på jorda og miljøet. De skal lære seg språk og kommunikasjon. De skal være i fysisk aktivitet. De skal ha plass og muligheter til å danse og male. De skal bli kreative, ansvarlige samfunnsborgere. Det er ikke småtteri, akkurat.

Og så må vi heller ikke glemme at barndommen har sin egen verdi. Vi skal gi barna en ballast som de skal ha med seg videre, ja vel. Men barna skal også ha gode øyeblikk og opplevelser her og nå. De skal ha meningsfylte hverdager og de skal kunne huske barnehagetida si med glede. Det varmer et førskolelærerherte når du møter «gamle» barnehagebarn som husker det gode måltidet med pannekaker eller røkt fisk, som husker da de lærte å spikke med kniv eller steke brød på pinne, som husker opplevelser med teater, overnatting i lavvo, eller en god venninne som de delte havregryn med i dukkekroken.

Gir stor inspirasjon

«Hvorfor har vi barnehager?» var samtaleemne rundt frokostbordet en morgen. Det funderte vi litt over, både barn og voksne. Og barnas betraktninger var like riktige og viktige som de voksnes. «Det er for at ungan ska få leik sæ, og så må dem lær' sæ mange ting,» kom det fra en femåring.

Når vi nå får dokumentert fra forskningsrapporter at det å begynne tidlig i barnehage er viktig for barn, gir det oss stor inspirasjon til videre arbeid. Men for å lykkes med det vi driver med må vi ha tid, rom, og nok personale til å gi barna det de trenger. Vi trenger kompetente voksne som har innsikt og kunnskap nok til å forstå barn og til å møte dem på deres premisser, slik at vi kan veilede dem, undre oss sammen og være støttespillere i deres læringsprosesser. Som styrer ser jeg at førskolelærernes kompetanse er viktig, og jeg har tro på at kvaliteten på barnehagens innhold vil bli bedre med flere pedagoger. Jeg har derfor et sterkt ønske om at politikerne også skal se at dette er nødvendig.

Barna fortjener det beste, og setter vi inn støtet tidlig, er mulighetene så mye større for at de også skal lykkes seinere i livet.

Unni Schjelderup er styrer for Sunnland/Nidarvoll barnehage i Trondheim

(Foto: Rune Petter Ness)

VERV DEG EN REISE Du kan vinne en reise etter fritt valg til en verdi av inntil 5000 kroner

BERLIN
TIL
Eller til en annen
europeisk storby

**Første steg
trenger flere
abonnenter**

Vi er glade for å ha deg med på laget.

Nå oppfordrer vi deg til å bli abonnentverver: TA I ET TAK!

Skaff oss flere abonnenter. Gi deg selv en gave

Verv 10 nye abonnenter og få en bokgave!

Den som verver flest

Abbonentverve-
kampanjen
pågår til 16.
desember.

winner en reise!

NBI: For å få reise må du verve flere enn 10!
Du får en fin «oval helg» for to personer for 5000 kroner!
Dersom flere ververe står likt, blir det loddtrekning. Hilsen oss i Første steg!

Disse opplysningene kan også sendes per e-post
til tove.dahl@utdanningsakademiet.no.
Du kan også fakse til 22 20 31 17

Ta gjerne kopi av denne siden, så har du flere kuponger!

Ververens navn:	Medl.nr.:
Adresse:	Postnr.: Sted:
E-postadr.	Tlf.:

JA, JEG VIL ABONNERE PÅ FØRSTE STEG!

Signatur:	Medl.nr.:
Adresse:	Postnr.: Sted:
E-postadr.:	Tlf.:

Adressaten betaler
for sending i Norge

Distribueres av
Posten Norge

Svarsending

UTDANNINGSFORBUNDET
UTDANNINGSAKADEMIET 0391
0090 OSLO